

แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ
สมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

เสกสรร ดีชอ

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2566

แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ
สมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาระบบบริหาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ
สมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

เสกสรร ดีขอ

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นายยัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวิภาณ สุทธิกุลบุตร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ สมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายเสกสรร ดีซอ
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research methodology) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 2) วิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 3) เสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน และการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 3 กลุ่ม โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์ฯ มีความเหมาะสมกับการปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าทั้งบริบทเชิงพื้นที่และบริบทพื้นฐานส่วนบุคคล 2) ปัจจัยศักยภาพของเกษตรกรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านบุคคลของเกษตรกร (Man) ศักยภาพด้านการเงิน (Money) ศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สร้างแรงจูงใจการพัฒนาความรู้ทักษะจากความต้องการของเกษตรกร สนับสนุนด้านงบประมาณควรดำเนินการผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พัฒนาแบบองค์รวมเป็นลำดับขั้นจากพื้นฐานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งความรู้ทั่วไปและความรู้เชิงเทคนิค วิธีการใช้ การดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาด้านการตลาดเน้นการสร้างเครือข่ายบูรณาการระหว่างองค์กร ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกร เน้นการตลาดนำการผลิต โดยในระยะเริ่มต้นการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านควรมีหน่วยงานให้การสนับสนุน

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพเกษตรกร, ผู้ปลูกกาแฟอมก๋อย, ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยฯ

Title	GUIDELINES FOR THE POTENTIAL DEVELOPMENT OF OMKOI DEVELOPMENT LEARNING CENTER FOR COFFEE FARMER MEMBERS IN OMKOI DISTRICT, CHIANGMAI PROVINCE
Author	Mr. Seksan Dicho
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Ratchanon Somboonchai

ABSTRACT

This study was a mixed methods research with the objectives of 1) studying the basic context of coffee growers who were members of Omkoi Development Learning Center Under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, 2) analyzing the potential of coffee growers who were members of Omkoi Development Learning Center Under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, and 3) proposing guidelines for developing the potential of coffee growers who were members of Omkoi Development Learning Center Under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. Data collection tools included a potential assessment form for 30 coffee growers and a semi-structured interview form for in-depth interviews with 6 experts and 3 small group discussions by purposive sampling. The results of the research showed that 1) the basic context of coffee growers members of the center was suitable for growing Arabica coffee in both spatial and personal contexts, 2) the potential factors of coffee growers in all 4 aspects; namely, the personal potential of the farmer (Man), the financial potential (Money), the material potential, and the management potential, had the lowest overall average, 3) Guidelines for potential development in 4 aspects: for man potential, incentives to motivate farmers to develop willingness to learn; for money potential, Budgetary supports should be made through community enterprise groups; for material potential,

initially providing technical knowledge on the tools usage and maintenance as well as holistic general knowledge by educating in continuous steps by steps; for management potential, emphasizing on marketing development by the creation of integrated networks between organizations and promoting access to information of farmers and focus on marketing-led production.

Keywords : Farmers Potential Development, Omkoi Coffee Growers, Omkoi Development Learning Center

กิตติกรรมประกาศ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ พระราชทานทุนการศึกษาตลอดหลักสูตร แก่ผู้วิจัยให้มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนากฎมิต้องคองยั้งยั้ง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ที่ผู้วิจัยขอสำนึกเทิดทูนไว้เหนือเกล้า และขอทดแทนพระมหากรุณาธิคุณอย่างเต็มกำลังความสามารถสืบไป

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย ประธานกรรมการที่ปรึกษาที่ได้ให้ความกรุณาอย่างดียิ่งในการให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุน ตรวจสอบแก้ไข จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิภาณ สุทธิกุลบุตร ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ จนประสบความสำเร็จ รวมทั้งคณาจารย์สาขาการพัฒนากฎมิต้องคองยั้งยั้ง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์

ขอบพระคุณ สำนักงานโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ สำนักพระราชวัง และมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ได้มอบโอกาสให้ศึกษาต่อในครั้งนี้ ขอขอบคุณเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกรุ่นเรียนรู้การพัฒนามก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ที่ได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เสกสรร ดีชอ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญภาพผนวก.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการทำวิจัย.....	3
นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจสอบเอกสาร.....	5
หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.....	5
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	10
แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance).....	11
แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร.....	16
แนวคิดการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร.....	19
แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	21

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ.....	26
ทฤษฎีการบริหารจัดการ 4M.....	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
กรอบแนวคิดการวิจัย	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	33
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	33
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	33
เครื่องมือในการวิจัย.....	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	36
ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพบริบทพื้นฐาน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่.....	36
ตอนที่ 2 บริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	41
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	56
ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	61
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลการวิจัย.....	71
อภิปรายผลการวิจัย	74
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก	82
ภาคผนวก ก กิจกรรมการดำเนินงานวิจัย	83
ภาคผนวก ข เครื่องมือเก็บข้อมูลการวิจัย	88

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เขตการปกครอง อำเภออมก๋อย.....	40
ตารางที่ 2 ข้อมูลการปลูกพืชชนิดหลักและพื้นที่ทางการเกษตร อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	40
ตารางที่ 3 เพศ	43
ตารางที่ 4 อายุ.....	44
ตารางที่ 5 ศาสนา.....	44
ตารางที่ 6 ชชาติพันธุ์.....	45
ตารางที่ 7 ระดับการศึกษา.....	45
ตารางที่ 8 สถานภาพครอบครัว	46
ตารางที่ 9 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....	46
ตารางที่ 10 แร่งงานผู้ร่วมผลิตกาแฟในครอบครัว	47
ตารางที่ 11 อาชีพหลัก.....	47
ตารางที่ 12 รายได้สุทธิในครัวเรือน	48
ตารางที่ 13 ประสบการณ์การปลูกกาแฟ.....	49
ตารางที่ 14 จุดประสงค์การผลิตกาแฟ.....	49
ตารางที่ 15 ระดับความสูงของพื้นที่ปลูก	50
ตารางที่ 16 ความลาดชันพื้นที่ปลูก.....	50
ตารางที่ 17 ลักษณะดิน.....	51
ตารางที่ 18 สภาพความเป็นกรด-ด่าง (pH).....	52
ตารางที่ 19 จำนวนพื้นที่ปลูก.....	52
ตารางที่ 20 ลักษณะการปลูก/ระบบปลูก	54
ตารางที่ 21 สายพันธุ์กาแฟ	54

ตารางที่ 22 จำนวนต้นที่ให้ผลผลิต55

ตารางที่ 23 จำนวนผลผลิตสด(กาแฟเชอรี)ต่อไร่55

ตารางที่ 24 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตต่อปี56

ตารางที่ 25 ศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ.....58

ตารางที่ 26 ปัจจัยศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)59

ตารางที่ 27 ปัจจัยศักยภาพด้านการเงิน (Money).....60

ตารางที่ 28 ปัจจัยศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต (Material).....60

ตารางที่ 29 ปัจจัยศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management).....61

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	32
ภาพที่ 2 แผนที่อำเภออมก๋อย	37
ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งแปลงปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ.....	42

สารบัญภาพผนวก

	หน้า
ภาพผนวกที่ 1 ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามเครื่องมือการวิจัย	84
ภาพผนวกที่ 2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงาน	86
ภาพผนวกที่ 3 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านทุ่งต้นจิว	87
ภาพผนวกที่ 4 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านสบหาด	87
ภาพผนวกที่ 5 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านขุนอมแฮดใน	87

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากการเสด็จพระราชดำเนิน ณ บ้านหนองหล่ม ดอยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. 2517 ได้ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการนำกาแพมาปลูกทดแทนฝืน โครงการหลวงพัฒนาชาวเขาและกรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานที่ได้ริเริ่ม ศึกษาวิจัยและพัฒนาการปลูกกาแพอาราบิก้า และส่งเสริมให้มีการปลูกกาแพเพื่อสร้างรายได้ทดแทนการปลูกฝืนบนพื้นที่สูงนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562) ปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือได้ปลูกกาแพอาราบิก้ากันอย่างแพร่หลายในหลายจังหวัด เช่น เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก น่าน เป็นต้น ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของทางราชการและมีการลงทุนปลูกเอง

กาแพเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของโลก ปริมาณความต้องการใช้เมล็ดกาแพมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการใช้เมล็ดกาแพในตลาดโลก ในช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2553 ถึง ปี พ.ศ. 2559 นั้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.65 ต่อปี โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปมีปริมาณความต้องการใช้เมล็ดกาแพสูงสุด และรองลงมาคือประเทศสหรัฐอเมริกา และความต้องการใช้เมล็ดกาแพในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.50 ต่อปี (กรมวิชาการเกษตร, 2564) นอกจากนี้เป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้แก่เกษตรกรชาวเขาทดแทนการปลูกฝืนแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ทั้งดิน น้ำ และป่า ได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิโครงการหลวง, 2564) ถือเป็นแนวทางที่ผู้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน อีกทั้งการปลูกในสภาพร่มเงाप่าธรรมชาติ ยังส่งผลให้คุณภาพด้านเมล็ดดีกว่าการปลูกในรูปแบบพื้นที่โล่งแจ้งอย่างมีนัยสำคัญ (ประชา เตชนันท์, 2560)

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ภูเขาสูง สลับซับซ้อน มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ อยู่ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 ถึง 1,500 เมตร อุณหภูมิเฉลี่ย 15-20 องศาเซลเซียส (สำนักงานพัฒนาชุมชนอมก๋อย, 2565) เป็นสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกาแพอาราบิก้า เกษตรกรผู้ที่ปลูกกาแพในพื้นที่อำเภออมก๋อย ใช้ระบบปลูกได้ร่มไม้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าอีกทั้งยังทำให้ผลผลิตมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์และได้รับความนิยมในบรรดาผู้บริโภค กาแพยังเป็นพืชเด่นประจำอำเภออมก๋อย ปัจจุบันมีเนื้อที่ปลูก 4,121 ไร่ จำนวนผู้ปลูก 5,151 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย, 2565)

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางส่งเสริมและ สนับสนุนการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กและราษฎรชาวไทย บนพื้นที่สูงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอใกล้เคียง ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่ม รายได้ให้กับครอบครัว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการปลูกกาแฟ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับประชาชนในพื้นที่ ถือเป็นการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ด้านการศึกษาการใช้ประโยชน์จากของป่าและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ โดย ระบบปลูกเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟรวมกลุ่มเพื่อความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน จากการดำเนินงาน พบว่าในปัจจุบันเกษตรกรประสบปัญหาในหลายด้านเกี่ยวกับการผลิตกาแฟ อาทิเช่น สภาพดินกาแฟ ไม่มีความสมบูรณ์ ผลผลิตลดลง การผลิตที่ไม่ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาดในปัจจุบันทำให้ ไม่สามารถจำหน่ายในราคาสูง โดยปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและรุนแรง ขึ้น หากไม่ได้รับการดำเนินการแก้ไข จะนำไปสู่ผลกระทบที่รุนแรงจนเกษตรกรเลิกปลูกกาแฟ ตัดโค่น ต้นไม้เพื่อเปิดพื้นที่ ทำการเพาะปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวที่ อาจจะนำมาซึ่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้ ผู้วิจัยจึงได้มีประเด็นที่จะศึกษาสภาพปัญหา และ อุปสรรค สาเหตุของปัญหาดังกล่าว เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร ในการพัฒนา ศักยภาพ ให้พร้อมที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนา อมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนา อมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
2. ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นำผลการศึกษาไปขับเคลื่อนหรือกำหนดเป็นทางการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการทำวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ทำการศึกษาค้นคว้า บริบททั่วไปของเกษตรกร อาทิ เพศ อายุ ประสบการณ์การผลิตกาแฟ ของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
2. การพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตกาแฟ อาทิ ความรู้ด้านการผลิตกาแฟอาราบิก้า
3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟอาราบิก้า

ขอบเขตด้านประชากร

เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อยจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน

นิยามศัพท์

ศักยภาพ หมายถึง ศักยภาพตามหลักการบริหารจัดการ 4M และหมายความรวมถึง ศักยภาพบริบทเชิงพื้นที่และศักยภาพบริบทส่วนบุคคล ของสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนามก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ รวมถึงศักยภาพเชิงพื้นที่และบริบทส่วนพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

การพัฒนา หมายถึง การยกระดับความรู้ความสามารถด้านการผลิตกาแฟอาราบิก้าของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนามก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ หมายถึง ผู้ที่มีกิจกรรมด้านกาแฟร่วมกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนามก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อันได้แก่ ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนกล้าพันธุ์กาแฟ ได้รับการอบรมให้ความรู้ จำหน่ายผลผลิตกาแฟให้กับศูนย์เรียนรู้การพัฒนามก้อยฯ ทั้งผลผลิตสดหรือกาแฟที่ผ่านการแปรรูปแล้ว

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนามก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ หมายถึง ศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรผสมผสานบนพื้นที่สูง เพื่อผลิตอาหารและปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสร้างมูลค่าผลผลิต ทำให้ราษฎรในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น

การผลิตกาแฟอาราบิก้า หมายถึง กระบวนการตั้งแต่ การปลูก การดูแลจัดการในแปลง การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การตลาดและการจำหน่าย

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

การศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อําเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบความคิดในงานวิจัยรวมถึงนำเสนอเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการตรวจเอกสาร ดังนี้

1. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance)
4. แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร
5. แนวคิดการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร
6. แนวคิดการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดสรรณนะ
8. ทฤษฎีการบริหารจัดการ 4M
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เปรียบเสมือน “เข็มทิศชีวิต” ให้ราษฎรปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานของตนเอง ให้งานลุล่วงและประสบความสำเร็จ หลักการทรงงานสามารถแยกออกเป็น 3 แนวทาง เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) ดังนี้

แนวทางที่ 1 หลักธรรม หรือ หลักของจิตใจ หมายถึงการปฏิบัติงานหรือการดำรงตน โดยการนำหลักการทรงงานมาเป็นฐานคิดในการปฏิบัติ ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและชอบธรรม

แนวทางที่ 2 หลักคิด หมายถึง การดำรงตนและการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักคิดเกี่ยวกับหลักการทรงงานมาปรับใช้ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนอยู่

แนวทางที่ 3 หลักปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินชีวิตและปฏิบัติงานโดยการนำหลักการทรงงานมาปรับใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จทั้งการงานและชีวิต

ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ช่วยเหลือราษฎรในทุกภูมิภาคของประเทศไทยผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รวม 27 ข้อ ได้แก่ 1. ซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน 2. อ่อนน้อม ถ่อมตน 3. ความเพียร 4. รู้รัก สามัคคี 5. ทำเรื่อย ๆ ทำแบบ สม่ำเสมอ 6. มีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น 7. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำงานอย่างผู้รู้จริง 8. ระเบิดจากข้างใน 9. ทำตามลำดับขั้น 10. ภูมิสังคม 11. องค์กรรวม 12. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด 13. ขาดทุนคือกำไร 14. ปลุกป่าในใจคน 15. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ 16. อธรรมปราบอธรรม 17. ประโยชน์ส่วนรวม 18. การพึ่งตนเอง 19. เศรษฐกิจพอเพียง 20. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา 21. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก คิด Macro เริ่ม Micro 22. ไม่ติดตำรา ทำใ้ง่าย 23. การมีส่วนร่วม 24. พออยู่พอกิน 25. บริการรวมที่จุดเดียว 26. ร่าเริง รื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และ 27. ชัยชนะของการพัฒนา (สำนักงาน กปร., 2563) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหลักการทรงงานบางข้อเพื่อมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักธรรม

1. ความเพียร

ความเพียรของกษัตริย์ ได้ปรากฏ ผ่านพระราชนิพนธ์มหาชนก ซึ่งใช้ระยะเวลาในการพระราชนิพนธ์ยาวนาน ปรับให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ในหนังสือมีการว่าน้ำไปทิ้งที่ยังไม่เห็นฝั่ง ต้องผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มากมายเพื่อให้ถึงฝั่ง หากผู้อ่านนำคติธรรมด้านความเพียรจากหนังสือพระราชนิพนธ์มหาชนก มาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จได้ ซึ่งตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นแบบอย่างในความเพียรให้ผสกนิกรชาวไทยได้เห็นตลอดมา

2. รู้รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัสที่สามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย มีความหมายลึกซึ้ง และมีค่า

รู้ : การมีความรู้ในสิ่งที่เราจะทำ นั้นจำเป็นอย่างยิ่ง อาทิเช่น การรู้มูลเหตุปัจจัยอย่างรอบด้าน รู้ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้น และรู้วิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือเมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนการแล้วจะเกิดความรักเป็นพลังผลักดัน มีแรงกระตุ้นในการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ด้วยความเต็มใจ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาให้ลุล่วงด้วยดีนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจเป็นองค์ประกอบเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังให้งานสำเร็จ

หลักคิด

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบทำงานอย่างผู้รู้จริง

การทรงศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ก่อนที่โครงการใดโครงการหนึ่งจะเกิดขึ้น ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ บริบทของชุมชน สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมในพื้นที่จริง สิ่งที่ประชาชนต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีความรวดเร็ว และถูกต้องสอดคล้องกับบริบทและสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ ต้องมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ ราษฎร เป็นต้น

2. ระเบิดจากข้างใน

หลักการระเบิดจากภายใน คือ การมุ่งสร้างความพร้อมให้กับคนในชุมชนก่อน แล้วจึงค่อยนำความเจริญเข้าสู่ชุมชน ให้คนในชุมชน มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนา มีความเข้มแข็ง ก่อนที่จะนำความทันสมัยหรือความเจริญจากภายนอกเข้ามาเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยที่คนในชุมชนเองก็ยังไม่พร้อมที่จะยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงนั้น

3. ภูมิสังคม

ไม่ว่าการพัฒนาในเรื่องใดก็ตาม ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร ให้มีการศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ ลักษณะพฤติกรรมของผู้อาศัย รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ การจะพัฒนาพื้นที่ใดควรยึดหลักของธรรมชาติให้มากที่สุด เพราะในแต่ละพื้นที่ล้วนมีความแตกต่างกันด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

4. องค์กรรวม

องค์กรรวมคือการเชื่อมโยง ทุกสิ่งอย่างเข้าด้วยกัน ให้ครบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการ หรือการรวมกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในการที่มีพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น พระองค์จะเชื่อมโยง โดยทฤษฎีนี้จะมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 คือ การที่พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของประชาชนในการดำรงชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการเรื่องเกี่ยวกับที่ดินของประชาชนที่มีในครอบครองตั้งแต่ 10 - 15 ไร่ ขึ้นไป ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตของประชาชน

ขั้นที่ 2 คือ ให้ชุมชน เกษตรกร จัดการผลผลิตของชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นตลาดกลาง

ขั้นที่ 3 คือ เกษตรกร ชุมชน มีความเข้มแข็ง จากการรวมกลุ่มกันเพื่อให้สามารถมีอำนาจต่อรองทางการตลาดได้

5. ขาดทุนคือกำไร

ในหลักของการขาดทุนและกำไรนั้น ทรงให้รัฐลงทุนในการสร้างหรือการเอื้อประโยชน์ให้ประชาชนได้ทำมาหากินสะดวก ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และให้ประชาชนเสียภาษีเพื่อเป็นรายได้ให้กับรัฐ ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าหากว่าอยากให้ประชาชนอยู่ดีกินดี รัฐจะต้องลงทุน ต้องสร้างโครงการ ซึ่งต้องใช้เงินจำนวนเป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่นล้าน ถ้าทำไปก็เป็น “loss” เป็นการเสีย เป็นการขาดทุน เป็นการจ่าย คือรัฐบาลต้องตั้งงบประมาณรายจ่าย ซึ่งมาจากเงินของประชาชน แต่ว่าถ้าโครงการดี ในไม่ช้าประชาชนก็จะได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป ส่วนรัฐบาลไม่ได้อะไร แต่ข้อนี้ถ้าดูให้ดี ๆ จะเห็นว่าถ้าราษฎรอยู่ดีกินดี มีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก ไม่มีการหนีภาษี เพราะเมื่อมีรายได้ดีขึ้น เขาก็สามารถเสียภาษีได้มากขึ้น...”

พระราชดำริพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย

วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2534

หลักปฏิบัติ

1. การมีส่วนร่วม

หลักปฏิบัติในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จะให้ทุกฝ่าย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังปัญหาาร่วมกัน อันได้แก่ประชาชนและหน่วยงานเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดังพระราชดำรัสว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาด นั้นแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

2. พออยู่พอกิน

พระองค์ทรงมีพระประสงค์ให้ประชาชนของพระองค์ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง “พออยู่พอกิน” โดยให้ยึดหลักของธรรมชาติในการดำรงชีวิต กินเท่าที่มี ใช้เท่าที่มี แต่ไม่ใช้การอยู่อย่างขัดสน แต่ทรงมุ่งหวังให้ประชาชนไม่ลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพราะเมื่อใดที่เราฟุ่มเฟือยแล้วนั้น หากวันใดที่ต้องเจอกับผลกระทบทางเศรษฐกิจก็อาจจะทำให้รับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวไม่ได้ แต่หากมีการยึดหลักความพอเพียงไว้ วันใดที่เจอกับสถานการณ์ดังกล่าวมานั้น ผลกระทบจากหนักก็จะเบาลง ซึ่งพระองค์ยังทรงพยายามแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่จะเกิดขึ้นด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความสมดุล ความยั่งยืน ในการดำเนินชีวิต ดังพระราชดำรัสของพระองค์ ดังนี้

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอกินพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกินพอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพอกินพอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวด...ที่สุดก็คือประโยชน์ร่วมกัน คือ ความพอกินพอกิน พออยู่พอดกัยของประเทศชาติ...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2517

3. ร่าเรึง รื่นเรึง คึกคัก ครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

พระองค์ทรงดำรัสว่า จิตใจที่มีความสุข มีความสนุกกับงาน สนุกกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีผลให้ประสบความสำเร็จ เพราะหากเราไม่มีความสุขกับมัน ก็จะส่งผลให้สุดท้ายแล้วเราก็จะเบื่อและไม่อยากทำงาน ดังนั้น ความร่าเรึง รื่นเรึง ครึกครื้น จึงเป็นสิ่งที่เราควรมี

ร่าเรึง รื่นเรึง คือ การที่ตัวเรามีความร่าเรึง แจ่มใส ทำให้บรรยากาศในการทำงานมีแต่ความสนุกสนานรื่นเริง

คึกคัก ครึกครื้น คือ บรรยากาศในที่ทำงานมีความครึกครื้น มีความคึกคัก สนุกสนาน ทำให้สนุกในการทำงานตามไปด้วย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทาน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีหลักสำคัญคือ ให้ประชาชนอยู่อย่างพอมีพอกิน พอเพียง ไม่ประมาทกับการใช้ชีวิต เพื่อหวังให้ประชาชนของพระองค์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข พร้อมรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตน ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความหมายของคำว่า พอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ดำเนินงาน ต้องมีความรอบรู้ รอบคอบ และมีความระมัดระวัง ในขณะที่เดียวกันคนในชาติจะต้องได้รับการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบดำเนินชีวิตอย่างสมดุล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความเรียบง่าย สามารถปรับใช้ได้กับทุกคน ทุกอาชีพ ทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสุข องค์ประกอบอันเป็นหัวใจหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) มีดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เหมาะสมพอดี พอเพียง ในบริบทสังคม และวัฒนธรรมของตนเอง
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจบนหลักการและเหตุผล พิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบที่จะตามมา
3. ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง สามารถรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

เงื่อนไขของความพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขคุณธรรม การถึงพร้อมด้วยความซื่อสัตย์ รู้จักผิดชอบชั่วดี มีคุณธรรมประจำใจ และมีน้ำใจต่อผู้อื่น
2. เงื่อนไขหลักวิชา คือการนำวิชาความรู้มาใช้ในทุกขั้นตอนของการทำงานหรือการดำเนินชีวิตเพื่อลดข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น
3. เงื่อนไขชีวิต มีคุณธรรม และความอดทน ในการดำเนินชีวิต มีสติเมื่อเจอสถานการณ์ไม่คาดคิด ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เพื่อให้ชีวิตผ่านช่วงเวลาวิกฤติต่าง ๆ ในชีวิตไปได้

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้นำองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกกาแฟ เพื่อสร้างรายได้ และพัฒนาอาชีพ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ สมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(Self Reliance)

พระราชดำริที่เป็นที่พึ่งของเกษตรกรชาวไทยอย่างล้นเกล้า คือ การที่พระองค์ทรงพยายามแก้ไขปัญหาของประชาชนและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ราษฎรทุกหมู่เหล่าสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีการศึกษาความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศ และจัดตั้งโครงการตามแนวพระราชดำรินานหลายพื้นที่

ดังนั้น การที่ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2565) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทรงยึดหลักให้ประชาชนกระทำด้วยความสมัครใจเพื่อต้องการให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เนื่องจากหากใช้วิธีสั่งการจะทำให้ประชาชนรู้สึกต้องทำเพราะเป็นคำสั่งมากกว่าที่ต้องการทำเพราะอยากทำด้วยตนเอง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ดำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไร ต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่เป็นไร...”

2. ทรงให้ประชาชนทุกคนพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองได้เป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมักจะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาช่องทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มีการขอความร่วมมือจากแหล่งภายนอก ซึ่งสามารถทำได้เมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งที่ว่า

“...คนทุกคน ไม่ว่าจะชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ควรมีการศึกษามากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย...”

3. หลักสำคัญประการหนึ่งที่พระองค์ใช้คือหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งผลสำเร็จของโครงการนั้นเกิดจากการอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทุกภาคส่วน ร่วมทำงานอย่างสามัคคีกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังเคยมีพระราชดำรัส ดังนี้

“...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น...”

4. หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เป็นอีกหลักการสำคัญประการหนึ่ง ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ พระองค์จะทรงรับฟังปัญหาของประชาชนเสมอ ในขณะที่เสด็จเยี่ยมประชาชนตามที่ต่าง ๆ แล้วมีเกษตรกรร้องทุกข์ พระองค์ก็ให้ปฏิบัติตามความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ดังพระราชดำริว่า

“...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะไปทำอะไรอย่างที่เราเรียกว่า ทดลองก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน...”

ได้พระราชทานอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า

“...ฉะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ถ้าทำอะไรล้มเหลวต้องไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องถูกลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าทำอย่างนั้นไม่เกิดผล...”

5. ทรงให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่น สภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ศึกษา สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นกระทบต่อชุมชน และการดำรงชีพ ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องที่ว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. ทรงให้ความสำคัญกับปัญหาปัจจัยพื้นฐานเป็นอันดับแรกเพื่อให้ประชาชนมีความพร้อมในเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือ แหล่งน้ำ ดังนั้นพระองค์ทรงแก้ปัญหาเรื่องน้ำ ให้มีใช้ตลอดทั้งปี เมื่อปัจจัยพื้นฐานมีความเพียงพอแล้วจึงค่อยเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้น ดังพระราชดำรัสของพระองค์ว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงชี้แนะว่าในการพัฒนานั้นควรกระทำอย่างช้า ๆ ไม่เร่งรีบ เพื่อป้องกันความผิดพลาด ให้ทำไปตามขั้นตอนและกระบวนการตามลำดับ ดังที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยให้เป็นลำดับ ใ้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...”

และยังทรงมีรับสั่งในเรื่องเดียวกันกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า

“...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไปพัฒนาไปและปรับปรุงไป...”

7. พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักว่า ความรู้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานเนื่องจากมีประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อชาวนชนบทเพราะประหยัดต้นทุน นอกจากนี้ยังทรงมีพระประสงค์ให้ประชาชนทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทรงมีพระราชดำริในเรื่องบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จลงไปในทุก ๆ พื้นที่ในชนบทให้ดูเป็นแบบอย่างและเพื่อไปให้ความรู้แก่ประชาชน ดังพระราชดำริว่า

“...การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่าง ๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็คงยังจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปห่างไกลและกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

8. ทรงมีการนำความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการเกษตรที่จำเป็นและสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้จริงในการประกอบอาชีพของประชาชนในแต่ละพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง เช่น

1) ทรงเน้นให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง สามัคคีกัน โดยส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์เพื่อช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนให้มีอำนาจต่อรองทางตลาดและร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนแก้ปัญหาของตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุด เห็นได้จากกลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริหลายโครงการที่ประสบความสำเร็จซึ่งเกิดจากความสามัคคีและความเข้มแข็งของคนในชุมชน

2) การส่งเสริม เกิดการพัฒนาโดยผู้นำในชุมชน ทรงพิจารณาผู้นำที่เป็นคนในท้องถิ่น และรักท้องถิ่น มีคุณธรรม และความโอ้อ้อมอารี ทรงอาศัยระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี นำความความเจริญที่สร้างสรรค์ให้กับท้องถิ่น โดยการได้รับความสนับสนุนร่วมมือจากชาวบ้านที่ยากจน และส่งผลให้ทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน ดังพระราชดำริที่ว่า

“...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาเมตตาเจริญต่อกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...”

3) การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เร็วเกินไป ควรทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอนค่อยเป็นค่อยไป สิ่งสำคัญที่ทรงมีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ความเข้มแข็งของชุมชนต้องมาเป็นอันดับแรกแล้วจากนั้นจึงส่งเสริมการพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ ตามมา การขยายการผลิตเพื่อการค้าใด ๆ ก็ตาม ทรงให้คำนึงถึงการตลาด และการทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ ซึ่งในเรื่องนี้ทรงได้พระราชทานพระราชดำริแก่คณะกรรมการ กปร. และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความตอนหนึ่งว่า

“...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัว อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเกษตร ที่สามารถพึ่งพาตนเองและปัจจัยภายในมากกว่าการพึ่งพาปัจจัยภายนอกเพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคง ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance) มาใช้ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็นแนวคิดหลักที่นำมาปรับใช้ในการส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตัวเองและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ คือ 1) เพื่อเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรผสมผสานที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะการเกษตรเพื่อผลิตอาหารสำหรับบริโภค การปลูกพืชทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมในพื้นที่ ทดลอง ปรับปรุง เพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่ดี สำหรับใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรจากที่ปฏิบัติในปัจจุบัน และ 2) เพื่อศึกษาและถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้ประโยชน์ของป่าอย่างยั่งยืน การแปรรูปผลผลิตของป่าและผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ รับผิดชอบ แปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่า ส่งเสริมให้มีการเก็บหาอย่างถูกวิธี การปลูกเสริมธรรมชาติ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อสร้างรายได้ พัฒนาอาชีพและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติ ตลอดจนการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสังเกตสภาพแวดล้อม ปรากฏการณ์ ธรรมชาติ การเรียนรู้และเลียนแบบเพื่อนบ้าน ตลอดจนสังคมนาอบข้าง หรือการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการอย่างไม่เป็นระบบและไม่มีแบบแผน ไม่เป็นทางการ พัฒนาการด้านการส่งเสริมการเกษตรที่มีระบบและแบบแผน ได้เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2510 และได้พัฒนาเป็นลำดับมาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนานั้นจะมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงเวลานั้น ๆ และเหมาะสมกับสถานการณ์ (เรวัต แก้วเลิศตระกูล และคณะ, 2562)

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีนักวิชาการได้นิยามความหมายของการส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้

กิตติวรรณ มะโนภักดิ์ (2560) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำหรือเผยแพร่ องค์ความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเกษตรให้กับเกษตรกรและ ประชาชนโดย มีการติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนเกิดผลสำเร็จ และมีการนำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาหนทางแก้ไข

บุหงา จินดาวานิชสกุล (2561) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการ ถ่ายทอด และนำความรู้ และการผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกิดการเกิดการ พัฒนา เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ความรู้ ทักษะ มีการปฏิบัติและทัศนคติในเชิงบวก แล้วติดตามให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติ โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง มีรายได้เพิ่ม มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และมีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน

เรวัต แก้วเลิศตระกูล และคณะ (2562) การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง วิธีการให้การศึกษา (Education Procedure) เพื่อช่วยเหลือประชาชนโดยให้เกิดการปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการเกษตรให้เกิดการผลิตรายได้มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่สูงขึ้น (Level of Living) มาตรฐานทางการศึกษา และสังคมของชนบทให้ดีขึ้น

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การยกระดับมาตรฐานการผลิตให้มีประสิทธิภาพ โดยการนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเกษตรไปถ่ายทอด โดยมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีมาตรฐานการดำรงชีวิตดีขึ้น ทั้งด้านการศึกษาและรายได้ของคนในชนบท

ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

นักส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือที่ให้เราช่วยเหลือตนเองได้ ก่อนการส่งเสริม ผู้ส่งเสริมต้องศึกษากลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริง จากนั้นส่งเสริมโดยการเพิ่มความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในด้านอาชีพทางการเกษตรให้กับกลุ่มเป้าหมายและเขาจะพึ่งตนเองได้ต่อไป (กิตติวรรณ มะโนภักดิ์, 2560) มีดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนก่อนแล้วจึงทำเป็นอาชีพ
2. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาการผลิตอย่างรอบด้าน จัดให้มีการประสานความร่วมมือกับสถาบันของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการผลิต และรายได้ที่เพิ่มขึ้น

3. การช่วยให้เกษตรกรรู้จักตนเองอย่างแท้จริงถึงปัญหาและความต้องการ เพื่อให้เกิดพัฒนาการผลิตตรงตามความต้องการ
4. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีโอกาสในการพัฒนาปัญญา ความรู้ความสามารถ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
5. การพัฒนาที่สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีส่วนร่วม มีการจัดการแรงงานและทรัพย์สินให้ได้ผลสูงสุด
6. มีความภาคภูมิใจด้านความเป็นอยู่และอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความรักในบ้านเกิด รักประเทศชาติ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตร

องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) ประกอบด้วย

1. ความรู้และทักษะ นอกจากความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบการทำฟาร์มของเกษตรกร ควรเพิ่มเติมความรู้และข้อมูลอื่น ๆ เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างความชำนาญให้เกษตรกร แต่ก่อนการส่งเสริมใด ๆ นักส่งเสริมการเกษตรต้องศึกษาว่าความรู้และทักษะใดที่เกษตรกรยังขาดเพื่อหารูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผล สามารถนำไปปฏิบัติได้
2. คำแนะนำและข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้คำแนะนำด้านเทคนิค และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้มาจากการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกษตรเชื่อถือได้ เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติและเป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ
3. องค์กรเกษตรกร เกษตรกรมีการจัดตั้งองค์กรที่จะสามารถเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานระหว่างเกษตรกรเองหรือกับหน่วยงานภาคี โดยการช่วยเหลือและสนับสนุนของนักส่งเสริม และองค์กรเกษตรกรทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ให้กับคนในท้องถิ่นต่อไป
4. การกระตุ้นและสร้างความเชื่อมั่น ข้อจำกัดจากการไม่ได้รับความสนใจจากรัฐเท่าที่ควร เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรที่จะนำไปสู่ ความรู้สึว่าการพัฒนาจะเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย

1. ความรู้และทักษะ
2. คำแนะนำและข้อมูลข่าวสาร
3. องค์กรเกษตรกร
- และ 4. การกระตุ้นและสร้างความเชื่อมั่น

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

บุหงา จินตวานิชสกุล (2561) กล่าวว่า รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรมีดังนี้

1. รูปแบบการส่งเสริมแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน เป็นรูปแบบในระยะแรก ที่ใช้ในงานส่งเสริมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และได้รับการปรับปรุงหลายครั้งโดยกรมส่งเสริมการเกษตร จะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ การฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกำหนดหลักสูตร และการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ตามพื้นที่การเกษตรต่าง ๆ

2. รูปแบบการส่งเสริมแบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว เป็นรูปแบบที่ต่างประเทศนิยมใช้ เช่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เรียกว่า การบริการเบ็ดเสร็จ (One stop service) คือ บริการเกษตรกรทุกอย่างที่จุดเดียว

3. รูปแบบการส่งเสริมแบบการมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบที่กรมส่งเสริมการเกษตรนำต้นแบบจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์นำมาใช้ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของการรวมของกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เช่น การตัดตีสินใจ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดตีสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติมากขึ้น ทำให้รู้จักการช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น

4. รูปแบบการส่งเสริมแบบบูรณาการ เป็นรูปแบบที่นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดข้อบกพร่องของงานส่งเสริมแบบรูปแบบเดียว เนื่องจากการบูรณาการเป็นการทำให้เกิดความสมบูรณ์ในงานส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น โดยการบูรณาการโครงการเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะป็นระบบใช้เครือข่ายหรือระบบวงจร ซึ่งจะทำให้ประหยัดคน งบประมาณ และการลดความขัดแย้ง

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ 1. การส่งเสริมแบบการฝึกอบรมและการเยี่ยมเยียน 2. การส่งเสริมแบบเสร็จที่จุดเดียว 3. การส่งเสริมแบบการมีส่วนร่วม 4. การส่งเสริมเกษตรแบบบูรณาการ

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

ความหมายของศักยภาพ

ศักยภาพ (Potentiality) หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ (พจนานุกรมไทย, 2565) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของศักยภาพของนักวิชาการต่าง ๆ โดยสรุปมีดังนี้

สายเพชร อักโข และคณะ (2560) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ คือ ความสามารถหรือความพร้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือ ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

กาญจนา สุระ (2562) ให้นิยามว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังความหมายที่แฝงอยู่และสามารถทำให้ปรากฏได้ ความสามารถที่แสดงหรือปรากฏเป็นได้ทั้งในอดีตและอนาคต

อุดมวิทย์ นักดนตรี และคณะ (2563) ระบุว่า ศักยภาพ หมายถึง คุณสมบัติที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่สามารถพร้อมที่จะทำให้ปรากฏหากเมื่อได้รับการพัฒนาหรือกระตุ้นจากภายนอกแล้วจะเกิดความสำเร็จและความพึงพอใจได้อย่างสูงสุด

ดรรรัตน์ ธาตุรักษ์ (2564) กล่าวว่า ศักยภาพ หมายถึง ความรู้ความสามารถที่อยู่ภายในตัวบุคคลถูกนำมาใช้อย่างมีกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อบุคคลและองค์กร เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็ว ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กร คือสามารถทำให้องค์กรประสบผลความสำเร็จขององค์กรได้โดยง่าย

สรุปความหมายของศักยภาพจากการศึกษาข้างต้นจึง หมายถึง ความสามารถ ความพร้อมที่จะทำให้ปรากฏและเมื่อนำมาใช้โดยมีการพัฒนา ปรับปรุง จะสามารถทำให้เกิดความสำเร็จต่องาน ซึ่งงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่ออภัยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร (ประพันธ์ ปะภินาหัง, 2562) ประกอบด้วย

1. ด้านการตลาด รายละเอียด ดังนี้

1.1 ผลិតภัณฑ์ หมายถึง สิ่งที่น่าเสนอนั้นต้องก่อให้เกิดความสนใจ และความพึงพอใจในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างน้อย เช่น รูปแบบบรรจุภัณฑ์ กลิ่น สี ราคา ตราสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ความมีชื่อเสียงของผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ ต้องมีประโยชน์ และมีคุณค่าสำหรับผู้บริโภค

1.2 ราคา หมายถึง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์ คำนวณกับเงินที่จ่าย อาจกำหนดดังนี้

1) สอดคล้องกับสภาวะของตลาด

2) คุ่มทุน

3) มีคุณค่าสำหรับผู้บริโภค

1.3 ด้านภูมิปัญญา คือ สินค้า เกิดจากองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ได้สั่งสมมา สามารถแก้ปัญหาให้กับผู้คน มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

1.4 ด้านมูลค่าผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงามมีประสิทธิภาพ ในการจัดเก็บและยืดอายุสินค้าได้นานขึ้น ทำให้ระยะเวลาการจำหน่ายได้นานยิ่งขึ้น หรือ การเพิ่มมูลค่าโดยนำเอานวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ โดยผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

2. ด้านการเงิน หมายถึง การมีแผนการเงินที่สอดคล้องกับเป้าหมายทางการเงินของแต่ละบุคคล แนวคิดเรื่องการวางแผนการเงิน แบ่งได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

- 2.1 ประเมินสถานะทางการเงินในปัจจุบันของตนเอง
- 2.2 กำหนดเป้าหมายทางการเงินส่วนบุคคลเป็นขั้นตอน
- 2.3 กำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเงิน
- 2.4 การสร้างและปฏิบัติตามแผนการเงิน คือมีวิธีปฏิบัติชัดเจนสู่การบรรลุเป้าหมาย

ทางการเงินที่กำหนดไว้

2.5 การติดตามผล แผนมีความเหมาะสม สามารถทำได้จริงหรือไม่ สถานะทางการเงิน มีความก้าวหน้า มีรายได้สูงขึ้น

3. ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาวัฒนธรรมทางสังคม ทั้งความรู้ ความเชี่ยวชาญ ให้มีความสามารถในการผลิตงาน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

- 3.1 ความสามารถในการทำงาน ทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเก่งแล้วทำงานแทนกันได้
- 3.2 คุณค่าของคนเพิ่มมากขึ้น
- 3.3 มีความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

สรุปได้ องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ประกอบด้วย ด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ด้านการเงิน ด้านการตลาดและการจัดการ และด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน

แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่นำมาใช้ เพื่อแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการพัฒนาต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในอดีตนั้นหมายถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพียงแค่ บางส่วน เช่น การมีส่วนในการสมทบงบประมาณ ไร่ละ 5-10 และในกรณีที่ไม่มีเงิน ก็คิดจากมูลค่า แรงงานแทนได้ การมีส่วนร่วมในปัจจุบันให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย จัดการทรัพยากร การบริหารจัดการคน การบริหาร ทุนของชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการจัดการทุนชุมชนและจัดการชีวิตของคนใน ชุมชนเอง ซึ่งในแง่พัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมนั้น รัฐบาลได้ทำการส่งเสริมและสร้างโอกาสให้ ประชาชนหรือกลุ่มต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐมากขึ้น เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรต่าง ๆ นักวิชาการด้านการมีส่วนร่วมได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการ มีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ประกายรุ่ง สายสุด (2560) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมถึงรับผิดชอบในผลกระทบต่าง ๆ ที่จะมาถึงตัวประชาชนเองด้วย

กาญจนา มีวิวัฒนะ และคณะ (2561) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือ การเห็นพ้องต้องกันของประชาชน ทั้งปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ให้บรรลุประสงค์ที่ตั้งไว้

ขจรศักดิ์ ผิวเกลี้ยง และพรสุข หุ่นนิรันดร์ (2565) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยจิตใจ มีการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้สังคมบรรลุจุดหมาย

บุญเลี้ยง สุพิมพ์ และอาจินต์ สงทับ (2565) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดการบริหารและทางการเมือง ในการกำหนดความต้องการในชุมชน โดยประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ

จากการศึกษาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เกษตรกรแต่ละบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยความสมัครใจ และมีส่วนในกระบวนการต่าง ๆ เช่น การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การกำหนดปัญหาชุมชน การวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติการ รวมทั้งการติดตามประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้มีการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ไปพร้อม ๆ กัน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย (กาญจนา มีวิวัฒนะ และคณะ, 2561) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของบุคคล โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเอง ควรมีการวางแผนร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจและรู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง อันจะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบกลุ่ม เพื่อพิทักษ์รักษาสิทธิประโยชน์ของตนและของกลุ่ม นอกจากนั้นการรวมตัวกันในรูปแบบกลุ่มยังทำให้สมาชิกรู้สึกผูกพัน รู้สึกเกิดความเป็นเจ้าของร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมรับผลต่าง ๆ นั้นร่วมกัน

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อให้ผลเชิงจิตวิทยา คือ ลดการต่อต้านและสร้างการยอมรับมากขึ้น ส่งผลดีให้กับผู้บริหาร และส่งผลกระทบต่อเชิงบวกกับผู้ร่วมงาน ที่ได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทำให้งานออกมามีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในองค์กรทั้งในด้านการรักความสามัคคีและผูกพันกับองค์กร

ประเภทของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมแบ่งได้ 6 ประเภท (ประกายรุ่ง สายสุด, 2560) ได้แก่

1. ช่องทางของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมสามารถทำได้ 3 ช่องทาง ดังนี้ การมีส่วนร่วมช่องทางขนบธรรมเนียมประเพณี การมีส่วนร่วมช่องทางนี้อาศัยความสัมพันธ์การเป็นเครือญาติความสัมพันธ์สนมคุ้นเคย ระหว่างผู้นำและผู้ตาม อีกช่องทางหนึ่งทำได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับผู้แทนราษฎรและ ประการสุดท้ายคือการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรต่าง ๆ เช่น การเป็นสมาชิกของสมาคมหรือสมาชิกของสหภาพแรงงาน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการมีส่วนร่วม Almond and Coleman ได้แบ่งการมีส่วนร่วมโดยความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ประเภท ประการแรกมีลักษณะอาศัยวงศ์ตระกูล เช่น การมีนามสกุลเดียวกัน การมีส่วนร่วมที่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีลักษณะเลือกที่รัก มักที่ชัง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่เสมอภาค และการมีส่วนร่วมแบบสากล ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่มีความเสมอภาค ทุกคนจะมีสิทธิเท่าเทียมกันและมีความยุติธรรมเสมอมากที่สุด
3. กิจกรรมของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมโดยอาศัยกิจกรรม เช่น การลงคะแนนเสียงของการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมโดยการวิ่งเต้น เช่น การชักชวนให้เกิดการลงคะแนนให้แก่ผู้ที่ตนชอบ การมีส่วนร่วมโดยผ่านกิจกรรมขององค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งกลุ่ม การมีส่วนร่วมโดยการติดต่อสื่อสารเป็นการส่วนตัวกับผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องใดเรื่องนั้น ๆ และการมีส่วนร่วมโดยการก่อความวุ่นวายโดยการแข็งข้อและการกล่าวหาว่าร้ายคนอื่น
4. การมีส่วนร่วมโดยอาศัยระดับ มีการแบ่งการมีส่วนร่วมโดยอาศัยระดับออกเป็น 3 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมในแนวราบ คือ ผู้มีส่วนร่วมไม่ได้เป็นศูนย์กลางและไม่มีสิทธิ์อย่างแท้จริงเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่มีผลจริงจัง เช่น การออกเสียงและการวิ่งเต้น เป็นต้น ประเภทของการมีส่วนร่วมลำดับต่อไปคือการมีส่วนร่วมในแนวตั้ง มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบ ผู้นำ ผู้ตาม หรือผู้ใหญ่ผู้น้อย การมีส่วนร่วมที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจะดำเนินไปจนกว่าผลประโยชน์จะหมดไป และระดับสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร เป็นการมีส่วนร่วมผสมผสานระหว่างการมีส่วนร่วมแบบแนวราบและแนวตั้ง คือมีลักษณะที่ผู้ตามเข้าไปมีบทบาทต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับผู้นำในขั้นตอนของกระบวนการบริหาร

5. การมีส่วนร่วมโดยอาศัยกลยุทธ์ต่าง ๆ มี 5 ประเภทด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วม โดยอาศัยกลยุทธ์การศึกษาและการรักษา ถือเป็น การมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด โดยผู้นำจะมีมุมมองต่อผู้ตามว่าไม่ฉลาดหรือเป็นคนเงิบ ผู้นำจึงมีความรู้สึกว่าตนเองเหนือกว่า การให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นกรณีศึกษาหรือการรักษาให้ผู้ตามมีความรู้หรือหายจากความเงิบไข้ ประเภทถัดไป คือการมีส่วนร่วมโดยอาศัยกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วัตถุประสงค์หลักเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ของผู้เข้าร่วม ต่อมาคือ การมีส่วนร่วมโดยอาศัยกลยุทธ์ของการเพิ่มเติมจำนวนผู้ปฏิบัติ คือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานแทนบุคลากรที่ขาด เพื่อที่จะช่วยให้องค์กรไม่เกิดปัญหา และการมีส่วนร่วมโดยอาศัยกลยุทธ์การดึงผู้อื่นเข้ามาเป็นสมัครพรรคพวก เป็นการมีส่วนร่วมที่ผู้นำใช้ความพยายามทำให้คนที่หัวดื้อมาเข้ากับพรรคพวกของตน ประเภทสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมโดยอาศัยกลยุทธ์อำนาจของชุมชน คือการดึงเอาผู้ที่มีอิทธิพลเข้ามาเป็นพวกของตนให้มีจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6. การมีส่วนร่วมโดยอาศัยอำนาจและการควบคุม ประกอบด้วย 8 ประเภท ประเภทแรกคือ นโยบาย จัดว่าเป็นรูปแบบการใช้อำนาจที่ไม่มีการมีส่วนร่วมหรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะการเข้าไปเป็นกรรมการคณะใดคณะหนึ่งนั้น เป็นแค่การประชาสัมพันธ์ของผู้นำเท่านั้น ผู้นำเชื่อว่าอำนาจเป็นของตน ผู้นำจึงให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพียงเล็กน้อย มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและการตอบข้อซักถามผ่านทางสื่อมวลชน มีการรับฟังข้อคิดเห็น ทักสนคติของผู้ตาม แต่ผู้นำก็จะไม่ให้สัญญาว่าจะดำเนินการต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้ตาม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ (ประกายรุ่ง สายสุด, 2560) ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) คือการได้รับข้อมูล การแจ้งรายละเอียดโครงการหรือกิจกรรมทั้งผลดีและผลกระทบที่อาจจะตามมาให้กับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรึกษากันระหว่างผู้ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งร่วมแสดงความคิดเห็นต่อผลกระทบเพื่อความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากที่สุด

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) ดำเนินการผ่านเวทีชุมชน โดยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจของโครงการพบปะกับประชาชนเพื่อการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลความจำเป็นของโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่ มีรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ดำเนินโครงการ มีการชี้แจงรายละเอียดโครงการและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยมีตัวแทนของเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม รวมทั้งตอบข้อซักถามของที่ประชุม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) เป็นโครงการที่ต้องมีบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ มาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการที่มีประเด็นโต้แย้งในเชิงวิชาการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบผล

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เวทีสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้รับผิดชอบโครงการ มีการเสนอข้อมูลที่ตรงไปตรงมาไม่มีการปิดบังข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย มีการแจ้งต่อที่ประชุม ทุกคนทราบถึงหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ถือเป็นการณ์มีส่วนร่วมสูงสุดของประชาชนสำหรับบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นเป็นไปตามองค์ประกอบของคณะกรรมการในแต่ละพื้นที่กำหนด

กระบวนการสำคัญของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 4 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ศึกษาค้นคว้าหาปัญหาของชุมชนและเพื่อหาสาเหตุที่จะนำไปสู่การแก้ไข รวมทั้งระบุความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

2. มีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบายหรือแผนงาน ร่วมออกแบบหรือแสดงความคิดเห็นในโครงการ หรือกิจกรรมที่จะดำเนิน

3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อปฏิบัติงานและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายตามที่กำหนด

4. มีส่วนร่วมในการติดตามควบคุมการดำเนินงานตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงาน

การสร้างการมีส่วนร่วมโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติได้นั้น การสื่อสารมีส่วนสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสม ในการสื่อสารระหว่างรัฐหรือเอกชนไปสู่ประชาชน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน หรือชุมชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่ผลสำเร็จในการดำเนินการต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

ความหมายของสมรรถนะ

พฤติกรรมที่แสดงออกมาในการทำงานผ่านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของงาน ความหมายของสมรรถนะถูกนิยามไว้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของสมรรถนะไว้ดังนี้

ปวีนิตย์ มากแก้ว (2558) กล่าวว่า หมายถึง คุณลักษณะอันโดดเด่น เช่น ทักษะ ความรู้ที่ทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากกว่าเพื่อนร่วมงาน และมีผลงานเหนือกว่าคนอื่น เป็นต้น

วีรพันธ์ วรรณแสงขำ (2561) กล่าวว่า สมรรถนะในการทำงาน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในงานได้ มีภาวะผู้นำ สามารถแก้ไขปัญหาของงานเฉพาะหน้าได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากหัวหน้า

อัญชลี ชัยศรี (2563) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะประจำตนของบุคคลและนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมในการทำให้งานสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ประกอบไปด้วย บุคลิกภาพ นิสัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะ แรงจูงใจทางสังคมลักษณะ รวมทั้งระบบความคิดและวิธีการคิด ความรู้สึกที่มีต่อการกระทำ

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะบุคคลที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จหรือสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

ประเภทของสมรรถนะ

สมรรถนะสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท (ภิญญดา เกียรติกิติกุล และธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร, 2561) ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) คือ ความสามารถหลักหรือพฤติกรรมที่องค์กรหรือหน่วยงานประสงค์หรือคาดหวังให้พนักงานทุกคนในองค์กรควรมีเหมือนกัน โดยผู้บริหารสูงสุดในองค์กรได้กำหนดสมรรถนะหลักและเหมาะสมกับองค์กรผ่านวิสัยทัศน์ ภารกิจ พันธกิจ หรือนโยบายขององค์กรร่วมกับผู้บริหารระดับสูงแต่ละสายงานหรือแผนกต่าง ๆ

2. สมรรถนะบริหาร (Managerial Competency) คือความสามารถที่ผู้บริหารหรือหัวหน้างานคาดหวังจากพนักงานในองค์กร สมรรถนะที่ได้กำหนดขึ้นในแต่ละองค์กร เช่น ภาวะผู้นำ การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ มีความคิดเชิงวิเคราะห์ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนงาน การบริหารความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทีมงาน

3. สมรรถนะประจำกลุ่มงาน (Functional Competency) ความสามารถในการปฏิบัติงานในแต่ละตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งแตกต่างกันไม่เหมือนกันของแต่ละตำแหน่งงาน สมรรถนะเฉพาะในองค์มีอยู่ด้วยกัน 2 ส่วน คือ Common Functional Competency ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานและการมีมนุษยสัมพันธ์ในการติดต่อประสานงาน และ Specific Functional Competency คือ ความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งมีความแตกต่างจากขอบเขตลักษณะงานที่ได้รับผิดชอบในแต่ละตำแหน่ง

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น พบว่า สมรรถนะ ถูกจัดแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก สมรรถนะบริหาร และสมรรถนะประจำกลุ่มงาน

องค์ประกอบของสมรรถนะ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกิดจากความรู้อาทิทักษะ/ความสามารถ เรียกว่า สมรรถนะ ซึ่งทำให้เกษตรกรสามารถสร้างความโดดเด่นที่เด่นชัดกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ได้ มีองค์ประกอบ 5 ประเภท (วิทเอก สว่างจิตร์, 2564) ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะอันเป็นสาระสำคัญที่มีความจำเป็นในสายงานนั้น ๆ เช่น ความรู้ในเรื่องผลิตภัณฑ์ ความรู้ทางธุรกิจ ความรู้ด้านเศรษฐกิจและการบริหารการเงิน เป็นต้น
2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพอันมีพื้นฐานมาจากความรู้และความคล่องแคล่วว่องไวในการปฏิบัติ เช่น ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะในการนำเสนอ เป็นต้น
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน เจตคติ ค่านิยมหรือสิ่งที่เชื่อว่าตนเองเป็น เช่น การมีมุมมองอย่างไรกับตนเอง ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น
4. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) คือ สิ่งที่อยู่ติดกับบุคคลคนนั้น ผ่านการแสดงออกเฉพาะบุคคล เช่น ลักษณะเป็นภาวะผู้นำ ความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ เป็นต้น
5. แรงจูงใจ/เจตคติ (Motives/Attitude) คือ ส่วนที่ซ่อนอยู่ภายในบุคคลมองเห็นได้ยากซึ่งเป็นแรงขับภายในที่แสดงออกมาผ่านพฤติกรรม เช่น เป็นคนมีเป้าหมาย มีความต้องการความสำเร็จในตนเอง เป็นต้น

ทฤษฎีการบริหารจัดการ 4M

หลักการบริหารจัดการโดยทั่วไป หมายถึง ความสำเร็จของงานด้วยการกระทำหรือการปฏิบัติการของบุคคลอื่น ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรในการบริหารได้เป็น 4 ประเภท รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อการบริหารจัดการ 4M ได้แก่ ทรัพยากรบุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) สามารถเรียกว่าหลักการบริหารงาน 4M ก็ได้ ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหาร หากไม่มีการสนับสนุนทั้ง 4 ด้านอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ก็อาจทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จได้อย่างสูงสุด (เกียรตินพพงษ์ อุตมธนะธีระ, 2560) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทรัพยากรมนุษย์ (Man) ปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดในการบริหาร คือ คน บุคลากร คนงาน พนักงาน ทั้งจากภายในและภายนอก องค์กรธุรกิจจึงมีความจำเป็นที่ต้องลงทุนด้านการพัฒนาคนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความคิด การวางแผน การดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินกิจการขององค์กรประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด

2. เงินทุน (Money) คือ งบประมาณในการดำเนินงาน สามารถใช้เงินทุนทั้งจากภายในและภายนอก เงินทุนเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดในการดำเนินธุรกิจ เพราะการขับเคลื่อนธุรกิจในด้านต่าง ๆ ต้องใช้เงินทุกอย่าง เช่น ค่าจ้าง ค่าวัสดุต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ล้วนต้องใช้เงิน หากไม่มีเงินก็ยากที่จะทำธุรกิจ ยากที่จะประสบความสำเร็จ

3. วัสดุ (Material) คือ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน รวมถึงวัตถุดิบ ชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้า ในการผลิต ต้องมีการบริหารจัดการวัตถุดิบ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้สามารถมีเพียงพอในการผลิต อัตราการสิ้นเปลืองน้อยที่สุด เกิดประโยชน์มีความคุ้มค่าหรือคุ้มทุน และมีต้นทุนที่ต่ำในการผลิต เพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุด

4. วิธีปฏิบัติงาน (Method) คือ ขั้นตอนวิธีการ หรือกระบวนการ การดำเนินงานขององค์กร ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจ เกิดจากการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีความชัดเจน ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าใจได้ มีระบบการติดตามผล และสามารถควบคุมได้ มีการนำเอาความรู้เทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการปฏิบัติงาน ช่วยประหยัดเวลา และเกิดประสิทธิผลสูง

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วรรณธ ธรรมคพุม และคณะ (2559) ที่ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการบริหารงาน 4M ไว้ดังต่อไปนี้

1. คนหรือบุคคล (Man) คนเป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญของการบริหารงานในองค์กรหรือหน่วยงาน เพราะหากคนในองค์กรมีคุณภาพ จะส่งผลให้งานออกมามีคุณภาพด้วย และเมื่องานมีคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรได้ด้วยเช่นกัน

2. เงิน (Money) งบประมาณหรือเงิน มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงาน เพราะเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ราบรื่น หากการบริหารที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ หน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบ (Material) วัสดุอุปกรณ์เป็นอีกปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพราะถ้าขาดวัสดุ อุปกรณ์ย่อมไม่ก่อให้เกิดผลงานได้ เพราะไม่สามารถทำอะไรได้เลย ในการดำเนินการใดต้องจัดให้มี วัสดุหรือวัตถุดิบอย่างเพียงพอเพื่อให้มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและไม่เกิดปัญหา

4. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาต้องรับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องใช้ทักษะและความรู้ความสามารถเพื่อประสานทรัพยากรการบริหารต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้องค์กรหรือหน่วยงานบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานตามที่ต้องการ

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารข้างต้นสามารถสรุปสาระสำคัญของหลักการบริหารงาน 4M ดังนี้ คน (Man) ทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดต่อการบริหารงาน เงิน (Money) เป็นทรัพยากรขับเคลื่อนการดำเนินงานต้องมีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด และมีความคุ้มค่า วัสดุอุปกรณ์ (Material) การใช้ต้องให้เกิดอัตรากาสิโนเปลืองน้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุด และการบริหารจัดการ (Management) คือการประสานทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง 3 อย่างให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะของผู้บริหารในแต่ละระดับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิมิต จันทรคุ้ม (2565) ได้ศึกษา การสร้างศักยภาพเกษตรกรยุคใหม่ด้วยเกษตรผสมผสาน: กรณีศึกษาบ้านสำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเรียนรู้ภายใต้การทำเกษตรแบบผสมผสานทำให้เกิดศักยภาพด้านการพึ่งตนเองและความพอเพียง มีความประหยัดและสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายในการผลิตเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด ร่วมบูรณาการระหว่างภาคธุรกิจเอกชนและราชการ เพื่อการแสวงหาแหล่งทุนและข้อมูลข่าวสาร ประสิทธิภาพการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น พร้อมรับผลกระทบภัยทางธรรมชาติ คนในชุมชนมีความสุขมากขึ้น

วิภาดา ญาณสารม และศักดิ์สายันต์ โยสามเสน (2564) ได้ทำการศึกษา เรื่อง กาแฟป่าอินทรี: รูปแบบการพัฒนานวัตกรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนบ้านป้อก อำเภอมะเอน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของชุมชนที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน คือ กาแฟคั่วบดด้วยมือซึ่งมีระบบจัดการที่มีประสิทธิภาพ นำตลาดออนไลน์เข้ามาเป็นช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการ

เพิ่มมูลค่าสินค้า จากทุนทางสังคม ตลอดจนประสานความร่วมมือทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ประชา เตชนัน (2560) ได้ศึกษา คุณภาพเมล็ดกาแฟและคุณสมบัติดินบางประการภายใต้รูปแบบการปลูกแบบต่าง ๆ ของชาวเขาชาติพันธุ์อาข่า บ้านใหม่พัฒนา ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า เมล็ดกาแฟที่ปลูกภายใต้เรือนยอดป่าธรรมชาติ มีน้ำหนักเฉลี่ยทั้งผลสดและผลแห้ง รวมทั้งความกว้าง สูงกว่ากาแฟที่ปลูกภายใต้รูปแบบอื่นอย่างมีนัยสำคัญ และขนาดของเมล็ดกาแฟ เมื่อเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐาน เมล็ดขนาดใหญ่มีจำนวนสูงสุดในพื้นที่ปลูกกาแฟภายใต้เรือนยอดป่าธรรมชาติ

นัทธ์หทัย เกาตระกูล และภัทรพรรณ วรณลักษณ์ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาการตลาดสินค้าของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน พบว่า ผลิตภัณฑ์ 18 รายการของกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนจังหวัดเชียงใหม่โดยผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนทั้ง 18 รายการ ยังมีศักยภาพการแข่งขันในระดับประเทศเท่านั้น ไม่มีสินค้าชนิดใดมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับอาเซียนได้ ซึ่งผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนยังคงต้องได้รับการพัฒนาและยกระดับการแข่งขันในระดับภูมิภาคอาเซียนต่อไป รายละเอียดผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน สามารถจำแนกออกได้ 4 ระดับดังนี้

- 1) ผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมียม จำนวน 3 รายการ
- 2) ผลิตภัณฑ์ระดับคลาสสิก จำนวน 3 รายการ
- 3) ผลิตภัณฑ์ระดับสแตนดาร์ด จำนวน 12 รายการ และ
- 4) ผลิตภัณฑ์ระดับดาวเด่น 0 รายการ

ณิชภัทร ดุลยกุล (2563) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส พบว่า ความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การบริหารจัดการที่ดี และระบบการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการพัฒนา ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบนั้นคือมีประสิทธิภาพ และ การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ โดยศักยภาพที่เกษตรกรต้องได้รับการพัฒนา คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและการจัดการผลผลิตของเกษตรกร

ณัฐรัชย์ เอกนราจินดาวัฒน์ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ กาแฟมะขามแดงเพื่อสุขภาพ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ มี 2 ประการ คือ

- 1) คุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์
- 2) คุณค่าทางด้านโภชนาการ โดยที่ สี กลิ่น รส ของผลิตภัณฑ์สามารถสร้างความสนใจดึงดูดผู้ซื้อได้ สำหรับบรรรจุภัณฑ์ที่มีการสร้างสรรค์ควรได้รับการพิจารณาในการพัฒนาซึ่งก็มีส่วนในการตัดสินใจซื้อแต่อยู่ในระดับต่ำกว่าตัวชี้วัดอื่น ๆ

กรรณิการ์ ไนมา (2563) ได้ศึกษา ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกกาแฟและการแปรรูปกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า กรณีศึกษา กาแฟตัวกะหมี่ ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่าการแปรรูปกาแฟสามารถทำให้กำไรที่สูงขึ้นและมีการลงทุนที่สูงขึ้นเช่นกัน แต่หากเมื่อทำการ

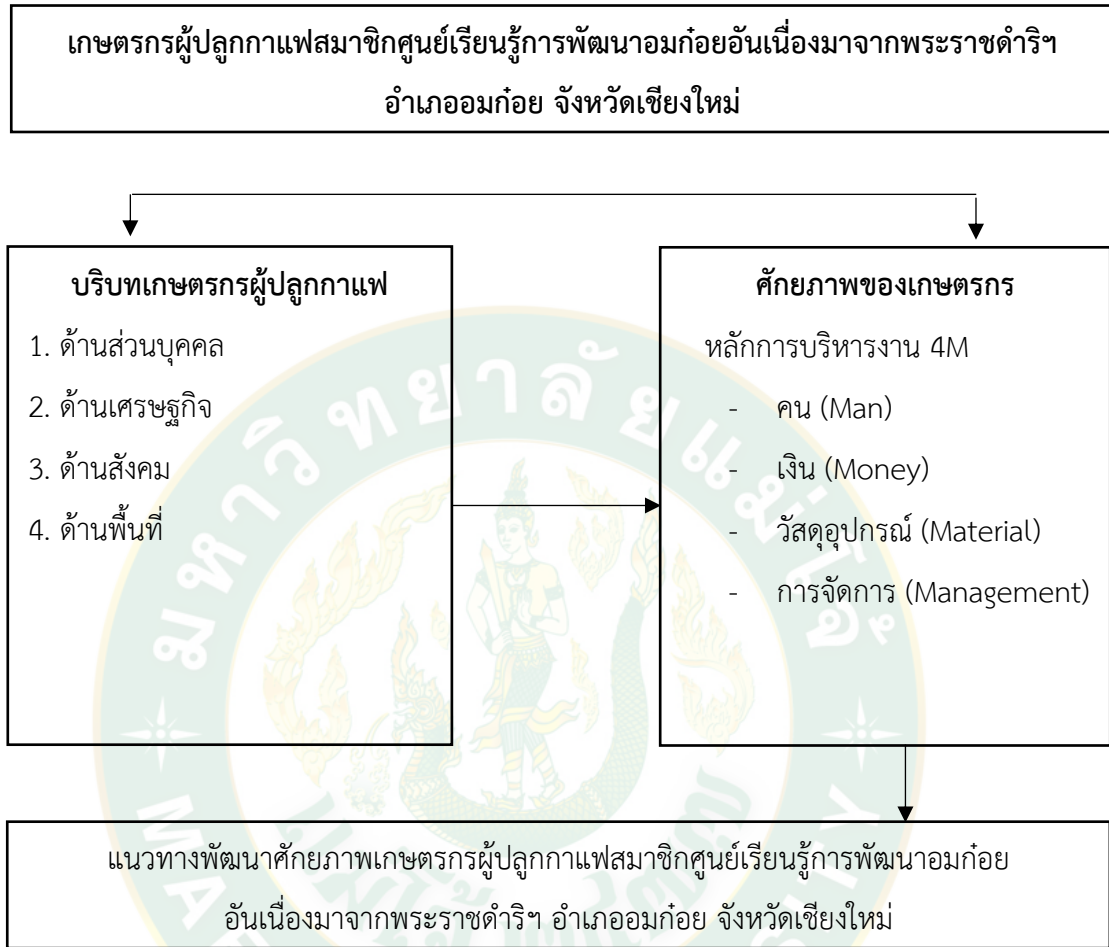
คำนวณ ต้นทุนกำไรแล้ว การแปรรูปให้กำไรที่มากกว่า มีรายละเอียดดังนี้ ต้นทุนการปลูกกาแฟต่อไร่ อยู่ที่ ไร่ละ 10,501.13 บาท และมีกำไรในการปลูกกาแฟต่อไร่คือ 30,696.92 บาท โดยใช้ระยะเวลา ในการคืนทุนอยู่ที่ 3 ปี ในส่วนของต้นทุนกำไรของการแปรรูป อยู่ที่กิโลกรัมละ 86.06 บาท และมี กำไรต่อกิโลกรัมที่ 120 บาท มีระยะคืนทุนที่ 2 ปี ส่วนกาแฟที่ทำการแปรรูปแบบกิ่งสำเร็จรูป มีกำไร 600.00 บาทต่อกิโลกรัม และต้นทุนการลงทุนอยู่ที่ 269.24 บาทต่อกิโลกรัม

ประวีณา อินทร์แขวน และสิรานี มีบุญล้ำ (2557) ได้ศึกษา การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกกาแฟอาราบิก้า กรณีศึกษา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า พื้นที่ ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกาแฟอาราบิก้าของอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อยู่ที่ 700-1,765 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล และควรปลูกกาแฟในพื้นที่ลาดเอียงและได้รับแสงแดดเฉพาะช่วงเช้าถึง กลางวัน

รัชวดี แสงมหะหมัด (2560) ได้ศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คุณภาพสังคมที่คนไทย มองเห็น พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นรากฐานในการพัฒนาคนและการพัฒนาสังคม ภาวะ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงส่งผลกระทบต่อศักยภาพของประชาชนโดยทั่วไป

รัฐการ บัวศรี และอิสริยณี ฤทธิมาศ (2564) ได้ศึกษา แนวทางส่งเสริมการตลาดออนไลน์ ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรอินทรีย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การพัฒนาการตลาดให้กับ เกษตรกร หน่วยงานควรส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งความต้องการทางการตลาด และองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้คุณภาพมาตรฐานตรง ตามความต้องการของตลาด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนา
อมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาวิจัยแบบ
ผสมผสาน (Mixed methods research methodology) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการดำเนินการดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนา
อมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จำนวน 30 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรผู้
ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย จำนวน 6 คน สุ่มโดยวิธีการเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการวิจัย รายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของกลุ่มตัวอย่าง
ที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 2 กลุ่มดังนี้
 - 1.1 การสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จำนวน 3 กลุ่ม
 - 1.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟใน
พื้นที่อำเภออมก๋อยจำนวน 6 คน
2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview) เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง
เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จำนวน
30 คน

3. แบบประเมิน (Survey) เพื่อประเมินศักยภาพบริบทเชิงพื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกร เช่น ที่ตั้งแปลงปลูก ความสูงจากระดับน้ำทะเล แหล่งน้ำ ระบบปลูก ปริมาณจำนวนต้นกาแฟ จำนวนผลผลิตต่อปี และเพื่อประเมินศักยภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคนหรือเกษตรกร (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และด้านบริหารจัดการ (Management)

4. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กระบวนการในการสนทนากลุ่มจะดำเนินการหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ในขั้นตอนนี้มีการบันทึกข้อมูลโดยบันทึกภาพถ่ายและเสียงรวมทั้งจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อ้อมก้อย และเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่ออ้อมก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ประเมิน (Survey) เพื่อประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่และศักยภาพตามแนวทางการบริหารงาน 4M การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลและร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาในอนาคต

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ทำการรวบรวมไว้ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภออ้อมก้อย มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จาก แบบประเมิน แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน สถิติที่ใช้คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) แสดงผลในรูปแบบตาราง โดยค่าสถิติที่ใช้คือ

ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์คะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

การวิเคราะห์ผลการประเมินศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟของเกษตรกรสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ โดยใช้แบบประเมินข้อคำถามแยกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคนหรือเกษตรกร (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และด้านบริหารจัดการ (Management) โดยในแต่ละข้อคำถามเลือกตอบข้อถูกและข้อผิด จำนวนผู้ตอบ 30 คน หรือจำนวน 30 คะแนน โดยเทียบผลคะแนนแต่ละข้อให้เป็นค่าร้อยละด้วยสูตรดังนี้

$$\text{ร้อยละของศักยภาพของเกษตรกร} = \frac{(\text{จำนวนข้อที่ตอบถูก}) \times 100}{30 \text{ คน}}$$

การแบ่งเกณฑ์จากร้อยละของศักยภาพเกษตรกร

ร้อยละ 80 ขึ้นไป	แปลความหมาย	มีศักยภาพมากที่สุด
ร้อยละ 70 - 79	แปลความหมาย	มีศักยภาพมาก
ร้อยละ 60 - 69	แปลความหมาย	มีศักยภาพปานกลาง
ร้อยละ 50 - 59	แปลความหมาย	มีศักยภาพน้อย
ต่ำกว่าร้อยละ 50	แปลความหมาย	มีศักยภาพน้อยที่สุด

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพบริบทพื้นฐาน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ข้อมูลบริบทสภาพพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

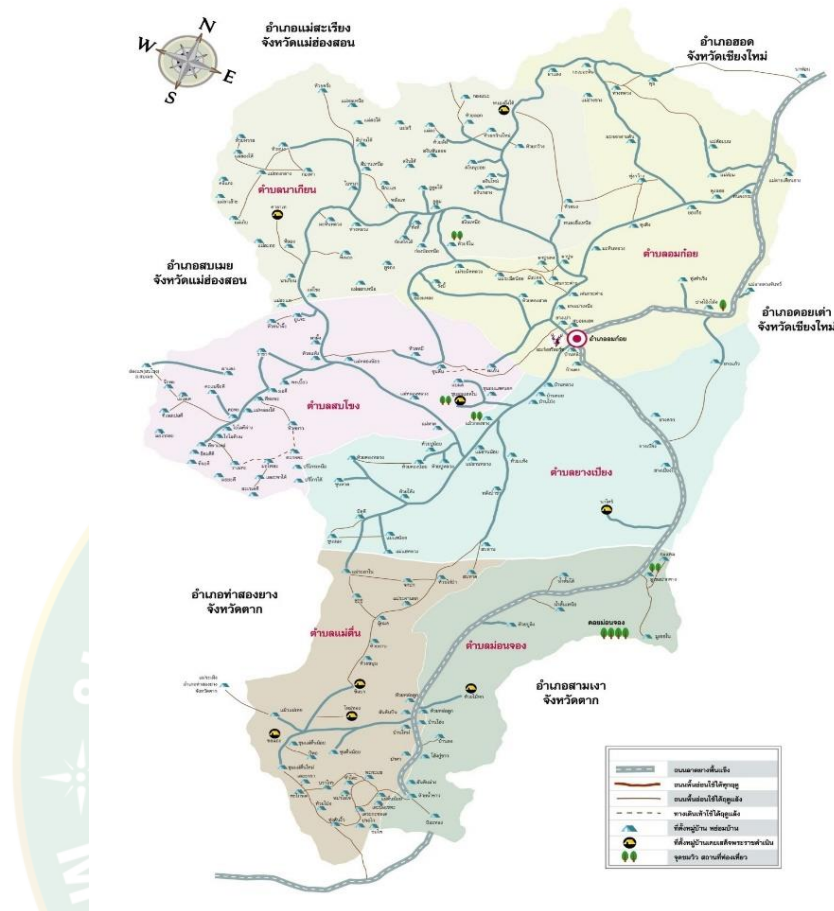
ตอนที่ 4 เสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพบริบทพื้นฐาน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

1. ข้อมูลบริบทพื้นฐาน

คำว่า อมก๋อย มาจากคำว่า อากอย เป็นภาษาลัวะ (ละว้า) แปลว่า ชุนน้ำหรือต้นน้ำ สันนิษฐานว่า หมายถึง ต้นน้ำแม่ตื่นที่ไหลผ่านชุมชนเมืองโบราณจากตำนานเมืองตีนนันทบุรีได้จารึกไว้ว่า พระยาช้างเผือกและพระยาเล็ก สองพี่น้องได้พาราษฎรที่อพยพมาจากเมืองเชียงใหม่มาทำการสร้างเมืองต้นบุรี ในปี พ.ศ. 1985 (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ตื่น) มีอาณาเขตถึงบ้านพ่อน้ำ นาหงสะหรง แม่ระมาด หินลวด นาไฮ หนองแสง ดินแดง บ้านปอก บ้านหมาก ผาสาด และวังคำ ต่อมาพระอหิตตราได้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์วัดจอมแจ้งขึ้นที่ดอยนางนอนในปี พ.ศ. 2148 และพระยาอนันตราชา เจ้าเมืองต้นได้บรรจุพระบรมธาตุเจดีย์ในปี พ.ศ. 2299 และได้มีประเพณีไหว้พระธาตุในเดือน 9 (เหนือ) ขึ้น 15 ค่ำ ที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับที่ตั้งอำเภออมก๋อยในปัจจุบัน เดิมเป็นหมู่บ้านของชาวลัวะ มีขุนแสนทองเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อมาได้มีคนเมืองอพยพเข้ามาแทนที่ และชาวลัวะได้ย้ายออกไปอยู่ในท้องที่อื่น ส่วนทางราชการได้ทำการจัดตั้งเป็นตำบลอยู่ในเขตปกครองของอำเภอฮอดได้ทำการยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภออมก๋อยในปี พ.ศ. 2463 และได้ยกฐานะเป็นอำเภออมก๋อยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 (สำนักงานพัฒนาชุมชนอมก๋อย, 2559)

2. อาณาเขต

ภาพที่ 2 แผนที่อำเภออมก๋อย

ที่มา: เชียงใหม่นิวส์ (2562)

อำเภออมก๋อยมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดัง ภาพที่ 2
ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) และอำเภอฮอด
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอดอยเต่า และอำเภอสามเงา (จังหวัดตาก)
ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอแม่ระมาด (จังหวัดตาก)
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอท่าสองยาง (จังหวัดตาก) และอำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

อำเภออมก๋อยตั้งอยู่ทางใต้สุดของจังหวัดเชียงใหม่ พิกัดเส้นรุ้งที่ 17 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 98 องศาตะวันออก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร ส่วนที่กว้างที่สุดของอำเภอจาก

ทางด้านทิศตะวันออก ประมาณ 53 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 875 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ผ่านทางจังหวัดเชียงใหม่

3. ภูมิประเทศ

อำเภออมก๋อยมีพื้นที่ทั้งหมด 2,099.831 ตารางกิโลเมตรหรือ 1,365,177.812 ไร่ มีลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 เขตย่อย ดังนี้

1. เขตภูเขาสูง เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธาร อยู่ในพื้นที่ตำบลอมก๋อย ตำบลยางเปียง ตำบลแม่หลอง ตำบลนาเกียน ตำบลม่อนจอง ตำบลแม่ตื่น คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่อำเภอ

2. เขตภูเขาเตี้ย มีพื้นที่ร้อยละ 20 ของพื้นที่อำเภอ

4. ภูมิอากาศ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นที่สูงและภูเขา จึงทำให้มีอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปี ในฤดูร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียส ส่วนในฤดูหนาวมีอุณหภูมิเฉลี่ย 15-20 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 2-4 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรต่อปี อำเภออมก๋อยมีสภาพอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดูดังนี้

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน - พฤษภาคม
2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม
3. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม - มีนาคม

5. ทรัพยากรแหล่งน้ำ

อำเภออมก๋อยมีแหล่งน้ำสายหลักที่สำคัญ ได้แก่

1. ลำน้ำแม่ต๋อม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตอยพุย ทางทิศตะวันออกของอำเภอ ไหลผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ แล้วลงสู่ลำน้ำแม่ตื่น มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการเกษตร

2. ลำน้ำแม่ตื่น มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาขุนตื่นในตำบลสบโขง ไหลผ่านตำบลอมก๋อย ตำบลยางเปียง ซึ่งมีน้ำแม่ต๋อม น้ำแม่หาด และอีกมากมาย ไหลมารวมกันเป็นลำน้ำแม่ตื่น ไหลสู่ตำบลม่อนจองและตำบลแม่ตื่น แล้วไหลลงรวมกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดตาก มีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของอำเภอ

3. ลำน้ำอื่น ๆ เช่น ลำน้ำแม่หาด ลำน้ำเทย ลำน้ำขุนแม่ตื่นน้อย

6. ทรัพยากรธรณีและป่าไม้

ดินที่พบในอำเภอมวกก่อมีหลายประเภท ลักษณะเนื้อดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันตามชนิดต้นกำเนิดของดินในบริเวณนั้น ๆ มักมีหินโผล่กระจายทั่วไปตามภูเขา ส่วนทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่อำเภอมวกก่อยังมีป่าไม้ประเภทต่าง ๆ ปกคลุมทั่วไป เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ แต่หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน อำเภอมวกก่อมีการจัดสรรพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอมก๋อย พื้นที่ 1,059,860 ไร่ (ร้อยละ 74.66 ของพื้นที่)
- พื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ 337,640 ไร่ (ร้อยละ 23.78 ของพื้นที่)
- เขตจำแนกเขตถาวร พื้นที่ 16,961 ไร่ (ร้อยละ 0.1 ของพื้นที่)
- พื้นที่นอกเขตป่าและที่อยู่อาศัย พื้นที่ 5,706 ไร่ (ร้อยละ 0.04 ของพื้นที่)

7. การคมนาคม

อำเภอมวกก่ออยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ 179 กิโลเมตร ใช้เส้นทางรถยนต์ในการติดต่อกับจังหวัดและอำเภอใกล้เคียง มีเส้นทางสำคัญดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (อำเภอฮอด - บ้านกิวลม)
- ทางหลวงชนบทหมายเลข 1099 (สายกิวลม - อมก๋อย - แม่ตื่น)
- ทางหลวงชนบทหมายเลข ชม. 5052 (สายอมก๋อย - แม่หลองน้อย)
- ทางหลวงชนบทหมายเลข ชม. 5101 (สายบ้านโป่ง - แม่ลาน้อย)

ส่วนการขนส่ง มีรถโดยสารประจำทางจากจังหวัดเชียงใหม่มายังอำเภอมวกก่อ วันละ 2 รอบ และมีรถโดยสารขนาดเล็กระหว่างอำเภอมวกก่อ - อำเภอฮอด วันละ 3 รอบ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอมก๋อย, 2559)

8. เขตการปกครองและประชากร

ข้อมูลสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมวกก่อ (2566) พบว่า อำเภอมวกก่อแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 1 เทศบาล และ 95 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เขตการปกครอง อำเภออมก๋อย

ที่	เขตปกครอง	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร
1	ตำบลอมก๋อย	20	16,842
2	ตำบลยางเปียง	17	9,425
3	ตำบลแม่ตื่น	16	10,429
4	ตำบลม่อนจอง	9	5,796
5	ตำบลแม่หลอง	12	7,983
6	ตำบลนางเกียน	21	10,647
7	เทศบาลอมก๋อย	7	1,155
รวม		95	61,122

9. ข้อมูลการเกษตร

พื้นที่ทางการเกษตรรวมทั้งอำเภอ มีทั้งสิ้น 117,374 ไร่ เกษตรกร จำนวน 35,042 ครัวเรือน และมีพืชเกษตรหลักจำนวน 11 ชนิด โดยที่พืชกาแฟ อยู่ในลำดับที่ 11 มีจำนวน พื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 4,121 ไร่ จำนวนผลผลิตต่อไร่ต่อปี 300 - 400 กิโลกรัม มีเกษตรกรที่ปลูกกาแฟทั้งสิ้น จำนวน 5,151 ครัวเรือน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลการปลูกพืชชนิดหลักและพื้นที่ทางการเกษตร อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับที่	ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย กก/ไร่/ปี	จำนวนครัวเรือน
1	ข้าวนาปี	44,287	400-500	11,072
2	ข้าวไร่	22,700	150-300	5,675
3	มะเขือเทศ	12,781	3,500-4,500	3,195
4	พริก	11,024	3,000-3,500	2,756
5	กะหล่ำปลี	7,429	3,000-5,000	2,476
6	ฟักทอง	6,428	4,000-5,000	2,142
7	เสาวรส	2,520	2,500-5,000	1,260
8	อาโวคาโด	331	1,500-3,000	110
9	แมคคาเดเมีย	370	300-700	52
10	ลำไย	225	700-1,500	75
11	กาแฟ	4,121	300-400	5,151
12	บุก	4,028	2,000-3,000	805

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย (2566)

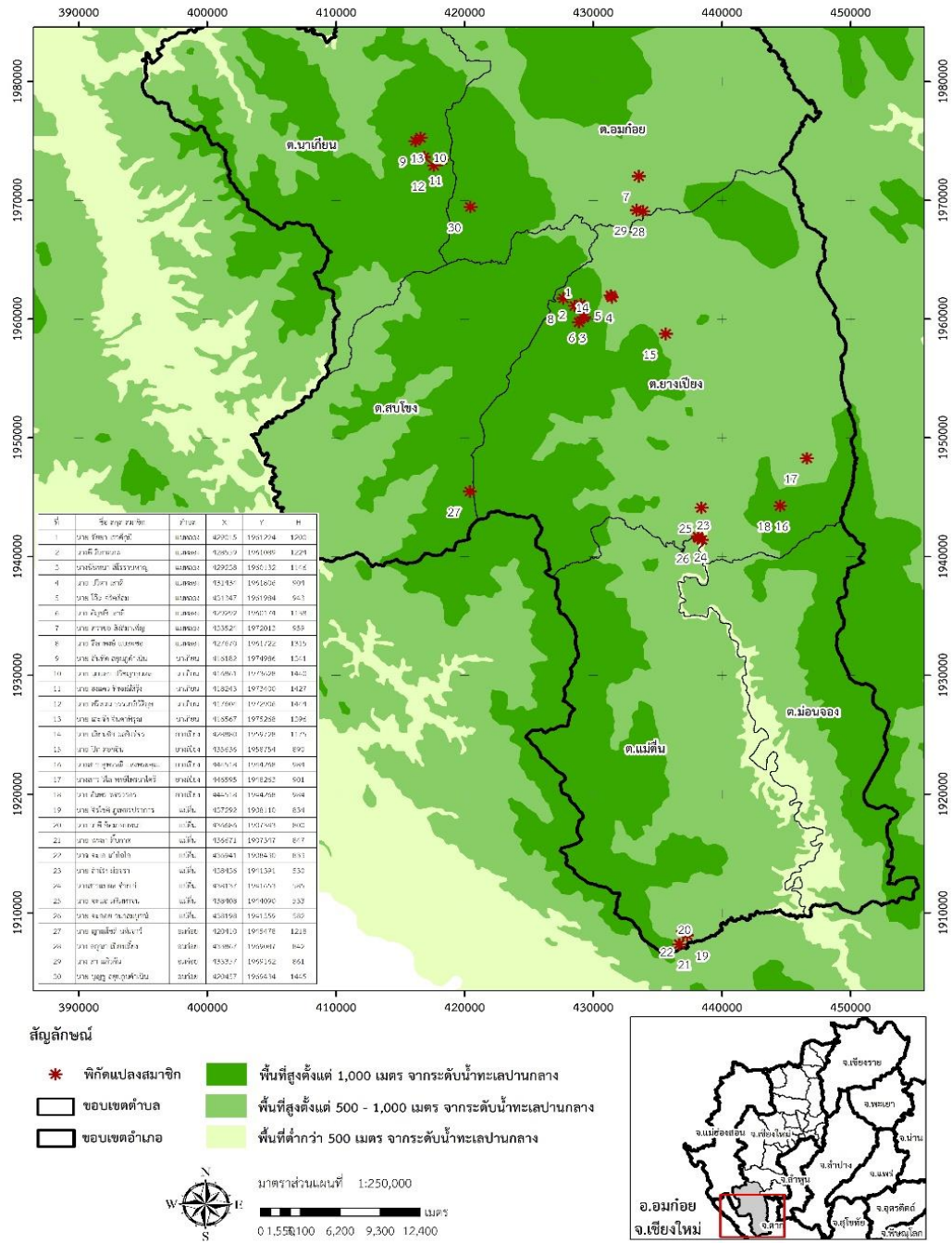
ตอนที่ 2 บริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ โดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของการผลิตกาแฟอาราบิก้าของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ 2) บริบทพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร 3) บริบทพื้นฐานสภาพพื้นที่แหล่งปลูก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเสนอแนวพัฒนาศักยภาพเกษตรกรต่อไป โดยมีการเสนอข้อมูลผลการวิจัย ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาการผลิตกาแฟเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก้อยก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ ใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอมก๋อย ตำบลอมก๋อย จำนวน 1,905 ไร่ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ซึ่งวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ระบุไว้ว่า เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากการเก็บของป่าอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตจากป่าและผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น

ในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรภายใต้โครงการสร้างป่าสร้างรายได้อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ซึ่งมีรูปแบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 4 ชั้นเรือนยอดตามลักษณะแต่ละประเภทป่า ซึ่งกาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ตามโครงการสร้างป่าสร้างรายได้อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในปี 2560 ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก้อยฯ ได้ริเริ่มศึกษาวิธีการแปรรูปกาแฟให้ได้คุณภาพ และพัฒนาการตลาดกาแฟ โดยมีเกษตรกรที่ร่วมกิจกรรม จำนวน 10 ราย และประสบความสำเร็จด้านการตลาด มีความต้องการกาแฟเพิ่มขึ้นจึงได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกเพิ่มในปี 2563 ซึ่งปัจจุบัน เกษตรกรสมาชิกผู้ปลูกกาแฟศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก้อยฯ มีจำนวน 74 ราย ครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล (ภาพที่ 3) ประกอบด้วย ตำบลแม่ตื่น ตำบลม่อนจอง ตำบลยางเปียง ตำบลแม่หลอง ตำบลลนาเกียน และตำบลอมก๋อย

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งแปลงปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ

2. บริบทพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ประกอบด้วย สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องกับการวิจัยในด้าน เพศ อายุ ศาสนา ชาติพันธุ์ ระดับการศึกษา สถานภาพครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกที่ร่วมผลิตกาแฟ อาชีพ รายได้ประสบการณ์ในการปลูกกาแฟ จุดประสงค์การปลูกกาแฟ ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

2.1 เพศ

ผลการวิจัยด้านเพศ พบว่า เกษตรกรสมาชิกผู้ปลูกกาแฟของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.33 เพศหญิง จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.67 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เพศ

เพศ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ชาย	19	63.33
หญิง	11	36.67
รวม	30	100.00

2.2 อายุ

ผลการวิจัยด้านอายุ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ อายุต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมา คือ อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.00 ถัดมา คือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.33 และสมาชิกที่มีอายุ 51-60 ปี จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.33 โดยเฉลี่ยเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีอายุเฉลี่ย 47.3 ปี อายุสูงสุด = 70 ปี อายุต่ำสุด = 29 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่า = 14.12 ปี ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อายุ

อายุ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
น้อยกว่า 40 ปี	13	43.33
41-50	4	13.33
51-60	4	13.33
มากกว่า 60 ปี	9	30.00
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด = 29 ปี ค่าสูงสุด = 70 ปี ค่าเฉลี่ย = 47.33 ปี S.D.=14.12 ปี

2.3 ศาสนา

ผลการวิจัยด้านศาสนา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.00 และนับถือศาสนา คริสต์ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ศาสนา

ศาสนา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พุทธ	18	60.00
คริสต์	12	40.00
รวม	30	100.00

2.4 ชชาติพันธุ์

ผลการวิจัยด้านชาติพันธุ์ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ เป็นชาติพันธุ์ชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ กะเหรี่ยง (โปว์) จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.33 และเป็นชนชาติพันธุ์พื้นเมือง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.67 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ชาติพันธ์

ชาติพันธ์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
กะเหรี่ยง (โปว์)	13	43.33
กะเหรี่ยง (สะกอ)	15	50.00
พื้นเมือง	2	6.67
รวม	30	100.00

2.5 การศึกษา

ผลการวิจัยด้านการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.67 สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.33 สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.00 และสำเร็จการศึกษาในระดับระดับปริญญาตรี จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.00 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	12	40.00
ประถมศึกษา	4	13.33
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	10.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช	8	26.67
ปริญญาตรี	3	10.00
รวม	30	100.00

2.6 สถานภาพครอบครัว

ผลการวิจัยด้านสถานภาพครอบครัว พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ มีสถานะสมรส จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.33 มีสถานะหม้าย จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.33 และมีสถานะโสด จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.33 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สถานภาพครอบครัว

สถานภาพครอบครัว	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
โสด	1	3.33
สมรส	28	93.33
หม้าย/หย่าร้าง	1	3.33
รวม	30	100.00

2.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ผลการวิจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน จำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมา คือ มีสมาชิก 5 คน จำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.67 สมาชิก 3 คน จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.33 สมาชิก 2 คน จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.00 สมาชิก 7 คน จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.67 จำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยน้อยที่สุด 2 คน สมาชิกจำนวนในครอบครัวมากที่สุด 7 คน มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยอยู่ที่ 4 คน และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.3 คน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2 คน	3	10.00
3 คน	4	13.33
4 คน	13	43.33
5 คน	5	16.67
6 คน	3	10.00
7 คน	2	6.67
รวม	30	100.00

ค่าน้อยที่สุด = 2 คน ค่ามากที่สุด = 7 คน ค่าเฉลี่ย = 4 คน S.D.=1.3 คน

2.8 แรงงานที่ร่วมผลิตกาแฟ

ผลการวิจัยด้านจำนวนแรงงานที่ร่วมผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 53.33 มีแรงงานร่วมผลิตกาแฟ 1 คน รองลงมา ร้อยละ 43.33 มีแรงงานร่วมผลิตกาแฟ 2 คน รองลงมา ร้อยละ 3.33 มีแรงงานร่วมผลิตกาแฟจำนวน 4 คน โดยจำนวนแรงงาน น้อยที่สุด 1 คน จำนวนแรงงานมากที่สุด 4 คน มีแรงงานเฉลี่ย 1.5 คน และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 คน ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แรงงานผู้ร่วมผลิตกาแฟในครอบครัว

จำนวนแรงงานผู้ร่วมทำกาแฟในครอบครัว	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1 คน	16	53.33
2 คน	13	43.33
3 คน	0	0.00
4 คน	1	3.33
รวม	30	100.00

ค่าน้อยที่สุด = 1 คน ค่ามากที่สุด 4 คน ค่าเฉลี่ย = 1.5 คน S.D.=0.68 คน

2.9 อาชีพหลัก

ผลการวิจัยด้านอาชีพหลัก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 80.00 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร รองลงมา ร้อยละ 13.33 มีอาชีพหลักในหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ และ ร้อยละ 6.67 มีอาชีพหลักรับจ้างทั่วไป ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 อาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เกษตรกร	24	80.00
หน่วยงานรัฐ	4	13.33
รับจ้างทั่วไป	2	6.67
รวม	30	100.00

2.10 รายได้

ผลการวิจัยด้านรายได้ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปีต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมา มีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปี เฉลี่ย 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.67 สมาชิกที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 100,001-200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.67 และ สมาชิกที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปีมากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.33 สมาชิกมีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปีต่ำสุด 12,000 บาท สมาชิกมีรายได้สุทธิเฉลี่ยตลอดทั้งปีสูงสุด 216,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ยที่ 56,433 บาท ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 40,951 ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 รายได้สุทธิในครัวเรือน

รายได้เฉลี่ย/ปี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 50,000 บาท	22	73.33
51,000-100,000 บาท	5	16.67
100,001-200,000 บาท	2	6.67
มากกว่า 200,000 บาท	1	3.33
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด=12,000 บาท ค่าสูงสุด= 216,000 บาท ค่าเฉลี่ย =56,433 บาท S.D.=40,951 บาท

2.11 ประสบการณ์การปลูกกาแฟ

ผลการวิจัยด้านประสบการณ์การปลูกกาแฟ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.33 มีประสบการณ์ในการปลูกกาแฟ น้อยกว่า 5 ปี รองลงมา ร้อยละ 40.00 มีประสบการณ์ปลูกกาแฟ 5-10 ปี และ ร้อยละ 16.67 ปลูกกาแฟมากกว่า 10 ปี โดยเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีประสบการณ์ต่ำสุด 3 ปี ประสบการณ์สูงสุด 15 ปี โดยมีประสบการณ์การปลูกกาแฟเฉลี่ยอยู่ที่ 7.5 ปี และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.6 ปี ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ประสพการณ์การปลูกกาแฟ

ประสพการณ์การปลูกกาแฟ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	13	43.33
5 - 10 ปี	12	40.00
มากกว่า 10 ปี	5	16.67
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด = 3 ปี ค่าสูงสุด 15 ปี ค่าเฉลี่ย = 7.5 ปี S.D.=3.6 ปี

2.12 จุดประสงค์การผลิตกาแฟ

ผลการวิจัยด้านจุดประสงค์การผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 มีจุดประสงค์การปลูกกาแฟเพื่อเป็นรายได้เสริม จำนวน 24 ราย รองลงมา ร้อยละ 13.33 ปลูกเพื่อเป็นอาชีพรองจำนวน 4 ราย ร้อยละ 3.33 มีจุดประสงค์การปลูกกาแฟเพื่ออาชีพหลัก จำนวน 1 ราย และ ร้อยละ 3.33 มีจุดประสงค์การปลูกกาแฟเพื่อเหตุผลอื่น ๆ จำนวน 1 ราย ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 จุดประสงค์การผลิตกาแฟ

จุดประสงค์การผลิตกาแฟ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อาชีพหลัก	1	3.33
อาชีพรอง	4	13.33
รายได้เสริม	24	80.00
ไม่ระบุ	1	3.33
รวม	30	100.00

3. บริบทพื้นฐานสภาพพื้นที่แหล่งปลูก

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทพื้นฐานสภาพพื้นที่แหล่งปลูก โดยการลงพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บข้อมูล ประกอบด้วย ระดับความสูงพื้นที่ปลูก ความลาดชัน ลักษณะดิน คุณลักษณะพื้นฐานดิน (pH) จำนวนพื้นที่ปลูก ลักษณะการปลูก ระบบปลูก จำนวนต้นที่ปลูก จำนวนผลผลิตสด และรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรต่อไป โดยมีการเสนอข้อมูลผลการวิจัย ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

3.1 ระดับความสูงพื้นที่ปลูก

ผลการวิจัยด้านระดับความสูงพื้นที่ปลูก พบว่า พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.67 มีพื้นที่ปลูกอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล รองลงมา ร้อยละ 43.33 มีพื้นที่ปลูก อยู่ในระดับที่สูงกว่า 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ซึ่งระดับของความสูงพื้นที่ปลูกที่ต่ำที่สุด คือ 530 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล และระดับความสูงของพื้นที่ปลูกสูงที่สุด คือ 1,445 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล โดยระดับความสูงของพื้นที่ปลูกเฉลี่ย อยู่ที่ 1,224 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล โดยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 283 เมตร ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ระดับความสูงพื้นที่ปลูก

ระดับความสูงจากน้ำทะเล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000 เมตร	17	56.67
สูงกว่า 1,000 เมตร	13	43.33
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด = 530 เมตร ค่าสูงสุด = 1,445 เมตร ค่าเฉลี่ย = 1,224 เมตร S.D. = 283 เมตร

3.2 ความลาดชันพื้นที่ปลูก

ผลการวิจัยด้านความลาดชันพื้นที่ปลูก พบว่า พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.67 มีความลาดชันของพื้นที่ปลูกมากกว่าร้อยละ 35 รองลงมา คิดเป็นร้อยละ 26.67 มีความลาดชันของพื้นที่ปลูกอยู่ที่ร้อยละ 3-35 และความลาดชันของพื้นที่ปลูกที่เป็นพื้นที่ราบ คิดเป็นร้อยละ 6.67 ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความลาดชันพื้นที่ปลูก

ความลาดชัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พื้นที่ราบ	2	6.67
ลาดชัน น้อยกว่า 35 เปอร์เซ็นต์	8	26.67
ลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์	20	66.67
รวม	30	100.00

3.3 ลักษณะดิน

ผลการวิจัยด้านลักษณะดิน พบว่า พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.00 เป็นพื้นที่ปลูกกาแฟที่มีลักษณะดินดี (หน้าดินเท่ากับหรือลึกกว่า 50 ซม.) และร้อยละ 10.00 มีลักษณะดินไม่ดี (หน้าดินลึกน้อยกว่า 50 ซม.) ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ลักษณะดิน

ลักษณะดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
หน้าดินเท่ากับหรือลึกกว่า 50 ซม.	27	90.00
หน้าดินลึกน้อยกว่า 50 ซม.	3	10.00
รวม	30	100.00

3.4 ค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH)

ผลการศึกษาค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) พบว่า พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 7 จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมา มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 6.5 จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 6 จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.00 มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 5.6 จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.67 มีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 7.5 จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.33 มีและเกษตรกรที่สวนกาแฟมีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 8 จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.33 โดยค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) ต่ำสุดที่ 5.6 ค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) สูงสุดที่ 8.0 และมีค่าเฉลี่ยของความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) อยู่ที่ 6.6 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 4.5 ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 สภาพความเป็นกรด-ด่าง (pH)

ค่า (pH)	สภาพความเป็นกรด-ด่าง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
4.5-5.5	กรดรุนแรง	2	6.67
5.5-6.0	กรดปานกลาง	3	10.00
6.0-6.5	กรดเล็กน้อย	10	33.33
6.5-7.0	กลาง	13	43.33
7.0-7.5	ด่างเล็กน้อย	1	3.33
7.5-8.0	ด่างปานกลาง	1	3.33
รวม		30	100.00

ค่าต่ำสุด = 5.6 ค่าสูงสุด = 8 ค่าเฉลี่ย = 6.6 S.D. = 4.5

3.5 จำนวนพื้นที่ปลูก

ผลการศึกษานี้พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การฯ มีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุดอยู่ที่ 25 ตารางวา และมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด 7 ไร่ โดยสมาชิกมีพื้นที่ปลูกเฉลี่ยจำนวน 2.7 ไร่ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.7 ไร่ ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 จำนวนพื้นที่ปลูก

เกษตรกร	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
รายที่ 1	5	6.15
รายที่ 2	2	2.46
รายที่ 3	2	2.46
รายที่ 4	0.25	0.31
รายที่ 5	1	1.23
รายที่ 6	1	1.23
รายที่ 7	5	6.15
รายที่ 8	5	6.15
รายที่ 9	2	2.46
รายที่ 10	2	2.46
รายที่ 11	5	6.15

ตารางที่ 19 (ต่อ)

เกษตรกร	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
รายที่ 12	3	3.69
รายที่ 13	4	4.92
รายที่ 14	7	8.62
รายที่ 15	3	3.69
รายที่ 16	1	1.23
รายที่ 17	2	2.46
รายที่ 18	4	4.92
รายที่ 19	3	3.69
รายที่ 20	5	6.15
รายที่ 21	4	4.92
รายที่ 22	2	2.46
รายที่ 23	1	1.23
รายที่ 24	1	1.23
รายที่ 25	1	1.23
รายที่ 26	1	1.23
รายที่ 27	5	6.15
รายที่ 28	1	1.23
รายที่ 29	1	1.23
รายที่ 30	2	2.46
รวม	81.25	100.00

ค่าต่ำสุด = 25 ครัว. ค่าสูงสุด = 7 ไร่ ค่าเฉลี่ย = 2.7 ไร่ S.D.= 1.7 ไร่

3.6 ลักษณะการปลูก/ระบบปลูก

ผลการวิจัยด้านลักษณะการปลูก/ระบบปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.67 ปลูกกาแฟแซมป่าธรรมชาติ รองลงมาคือ ร้อยละ 23.33 เป็นกาแฟที่ปลูกอยู่หลังบ้าน ร้อยละ 16.67 ปลูกกาแฟในระบบวนเกษตร และ ร้อยละ 3.33 มีระบบปลูกภายใต้โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ลักษณะการปลูก/ระบบปลูก

ลักษณะการปลูก/ระบบปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แซมป่าธรรมชาติ	17	58.67
วนเกษตร	5	16.67
กาแพหลังบ้าน	7	23.33
อื่น ๆ (สร้างป่าสร้างรายได้)	1	3.33
รวม	30	100.00

3.7 สายพันธุ์กาแพ

ผลการวิจัยด้านสายพันธุ์กาแพ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแพสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 มีการปลูกกาแพสายพันธุ์คาติมอร์ และ อีกร้อยละ 20.00 ไม่สามารถระบุสายพันธุ์กาแพของตนเองได้ ดัง

ตารางที่ 21

ตารางที่ 21 สายพันธุ์กาแพ

สายพันธุ์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
คาติมอร์	24	80.00
ไม่สามารถระบุพันธุ์ได้	6	20.00
รวม	30	100.00

3.8 จำนวนต้นที่ให้ผลผลิต

ผลการวิจัยด้านจำนวนต้นที่ให้ผลผลิต พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแพสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.33 มีจำนวนต้นกาแพที่ให้ผลผลิตมากกว่า 500 ต้น รองลงมาคือ ร้อยละ 26.67 มีจำนวนต้นกาแพที่ให้ผลผลิตน้อยกว่า 100 ต้น และ ร้อยละ 20.00 มีจำนวนต้นที่ให้ผลผลิต 100-500 ต้น โดยจำนวนต้นที่ให้ผลผลิตต่ำที่สุด 10 ต้นจำนวนต้นที่ให้ผลผลิตสูงที่สุด 3,000 ต้น จำนวนต้นที่ให้ผลผลิตเฉลี่ย 770 ต้น และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 741 ต้น ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 จำนวนต้นที่ให้ผลผลิต

จำนวนต้นที่ให้ผลผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100 ต้น	8	26.67
100-500 ต้น	6	20.00
มากกว่า 500 ต้น	16	53.33
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด = 10 ต้น ค่าสูงสุด = 3,000 ต้น ค่าเฉลี่ย = 770 ต้น S.D.=741 ต้น

3.9 จำนวนผลผลิตกาแฟเชอร์รี่ต่อไร่

ผลการศึกษานับจำนวนผลผลิตเชอร์รี่ต่อไร่พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ มีผลผลิตต่ำสุด 60 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตสูงสุด 100 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 80.86 กิโลกรัมต่อไร่ ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 จำนวนผลผลิตสด(กาแฟเชอร์รี่)ต่อไร่

ผลผลิตต่อไร่ (กก)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
60-69	7	23.33
70-79	6	20.00
80-89	8	26.67
90-99	7	23.33
≥ 100	2	6.67
รวม	30	100.00

ผลผลิตต่ำสุด = 60.00 กก ผลผลิตสูงสุด = 100.00 กก ผลผลิตเฉลี่ย = 80.86 กก

3.10 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต

ผลการศึกษาพบว่าด้านรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.67 มีรายได้เฉลี่ยจากการจำหน่ายผลผลิตน้อยกว่า 10,000 บาท รองลงมาคือ ร้อยละ 23.33 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต 10,001-30,000 บาท และ ร้อยละ 10.00 มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต มากกว่า 30,000 บาท โดยมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต

กาแพต่ำสุด 400 บาท รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตสูงสุด 50,000 บาท มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 10,785 บาท และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13,024 บาท ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตต่อปี

รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตต่อปี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท	20	66.67
10,001-30,000 บาท	7	23.33
มากกว่า 30,000 บาท	3	10.00
รวม	30	100.00

ค่าต่ำสุด = 400 บ. ค่าสูงสุด = 50,000 บ. ค่าเฉลี่ย = 10,785 บ. S.D.=13,024 บ.

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแพสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอ้อมก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออ้อมก้อย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกกาแพสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอ้อมก้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออ้อมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นศักยภาพ 4 ด้าน ตามแนวทางหลักการบริหารงาน 4M ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และได้ทำการวิเคราะห์คะแนนจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนที่ได้จากการแปรผลคะแนนซึ่งนำมาคิดเป็นค่าร้อยละ ดังนี้

เกณฑ์ของศักยภาพ

ร้อยละ	80 ขึ้นไป	แปลความว่า	มีระดับศักยภาพมากที่สุด
ร้อยละ	70 – 79	แปลความว่า	มีระดับศักยภาพมาก
ร้อยละ	60 – 69	แปลความว่า	มีระดับศักยภาพปานกลาง
ร้อยละ	50 – 59	แปลความว่า	มีระดับศักยภาพน้อย
ต่ำกว่าร้อยละ	40 – 49	แปลความว่า	มีระดับศักยภาพน้อยที่สุด

จากการประเมินศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 4 ด้าน (ตารางที่ 25) ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) มีค่าเฉลี่ยรวม มากที่สุด ร้อยละ 34.61 โดยมีศักยภาพด้าน บุคลากรหรือแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 55.00 ด้านการวางแผนและกลยุทธ์ในการทำงาน ร้อยละ 37.50 และ ด้านการตลาด และการบัญชี ร้อย 11.33 ตามลำดับ

รองลงมา ศักยภาพด้านการเงิน (Money) มีค่าเฉลี่ยรวม ร้อยละ 32.54 โดย ด้านหนี้สิน แหล่งทุน หรือเงินกู้ คิดเป็นร้อยละ 60.00 ด้านต้นทุนกำไร ร้อยละ 34.17 ด้านรายได้จากการ จำหน่ายผลผลิต ร้อยละ 30.00 และการออมและลงทุน ร้อยละ 6.00 ตามลำดับ

รองลงมา ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) มีค่าเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ 25.17 โดยด้านการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 51.11 ด้านการปลูก ร้อยละ 25.24 ด้านการ ดูแลรักษา ร้อยละ 21.11 ด้านโรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 20.00 ด้านการเพาะขยายพันธุ์กาแฟ ร้อย ละ 8.38 ตามลำดับ

และศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ในการผลิตกาแฟมีค่าเฉลี่ยรวมที่สุด คิดเป็นร้อย ละ 14.37 โดยด้านการจัดเก็บรักษาผลผลิตคิดเป็นร้อยละ 20.00 ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการ ปฏิบัติงานในแปลง ร้อยละ 14.44 และเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปผลผลิต ร้อยละ 8.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 25 ศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	แปรผล	ค่าเฉลี่ยรวม (ร้อยละ)	แปรผล
ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)				
1) การเพาะขยายพันธุ์เมล็ดกาแฟ	8.38	น้อยที่สุด		
2) การปลูกกาแฟ	25.24	น้อยที่สุด		
3) การดูแลรักษา	21.11	น้อยที่สุด	25.17	น้อยที่สุด
4) โรคและแมลงศัตรู	20.00	น้อยที่สุด		
5) การเก็บเกี่ยวและแปรรูป	51.11	น้อย		
ศักยภาพด้านการเงิน (Money)				
1) ต้นทุน/กำไร	34.17	น้อยที่สุด		
2) รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต	30.00	น้อยที่สุด	32.54	น้อยที่สุด
3) หนี้สิน เงินกู้หรือแหล่งทุน	60.00	ปานกลาง		
4) การออมและการลงทุน	6.00	น้อยที่สุด		
ศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต (Material)				
1) เครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรใน ปฏิบัติงาน	14.44	น้อยที่สุด		
2) เครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูป ผลผลิต	8.67	น้อยที่สุด	14.37	น้อยที่สุด
3) การจัดเก็บรักษาผลผลิตกาแฟ	20.00	น้อยที่สุด		
ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)				
1) บุคลากรหรือแรงงาน	55.00	น้อย		
2) การวางแผนและกลยุทธ์ในการ ดำเนินงาน	37.50	น้อยที่สุด	34.61	น้อยที่สุด
3) ด้านการตลาดและการบัญชี	11.33	น้อยที่สุด		

1. ปัจจัยศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

จากการประเมินศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) ใน 5 ประเด็น (ตารางที่ 26) ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพด้านความรู้ทักษะในการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 51.11 ระดับน้อย รองลงมาความรู้ทักษะด้านการปลูกกาแฟ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 25.24 ระดับน้อยที่สุด ความรู้ทักษะด้านการดูแลรักษา ค่าเฉลี่ยร้อยละ 21.11 ระดับน้อยที่สุด ความรู้ทักษะด้านโรคและแมลง ค่าเฉลี่ยร้อยละ 20.00 ระดับน้อยที่สุด และความรู้ทักษะด้านการเพาะขยายพันธุ์เมล็ดกาแฟ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 8.38 ระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 26 ปัจจัยศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	แปรผล
1) การเพาะขยายพันธุ์เมล็ดกาแฟ	8.38	น้อยที่สุด
2) การปลูกกาแฟ	25.24	น้อยที่สุด
3) การดูแลรักษา	21.11	น้อยที่สุด
4) โรคและแมลงศัตรู	20.00	น้อยที่สุด
5) การเก็บเกี่ยวและแปรรูป	51.11	น้อย
ค่าเฉลี่ยรวม	25.17	น้อยที่สุด

2. ปัจจัยศักยภาพด้านการการเงิน (Money)

จากการประเมินศักยภาพด้านการการเงิน (Money) 4 ด้าน (ตารางที่ 27) ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพด้านหนี้สิน เงินกู้หรือแหล่งทุนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 60.00 ระดับปานกลาง รองลงมา ด้านต้นทุน กำไร ค่าเฉลี่ย 34.17 ระดับน้อยที่สุด ด้านรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ค่าเฉลี่ยร้อยละ 30.00 ระดับน้อยที่สุด และด้านการออมและการลงทุน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 6.00 ระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 27 ปัจจัยศักยภาพด้านการเงิน (Money)

ศักยภาพด้านการเงิน	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	แปรผล
1) ต้นทุน/กำไร	34.17	น้อยที่สุด
2) รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต	30.00	น้อยที่สุด
3) หนี้สิน เงินกู้หรือแหล่งทุน	60.00	ปานกลาง
4) การออมและการลงทุน	6.00	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	32.54	น้อยที่สุด

3. ปัจจัยศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต (Material)

จากการประเมินศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต (Material) 3 ด้าน (ตารางที่ 28) ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพด้านการจัดเก็บรักษาผลผลิตกาแฟมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 20.00 ระดับน้อยที่สุด รองลงมาด้านเครื่องมืออุปกรณ์ทางการเกษตรในการปฏิบัติงานในแปลง มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 14.44 ระดับน้อยที่สุด และเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปผลผลิต มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 8.67 ระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 28 ปัจจัยศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต (Material)

ศักยภาพด้าน วัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	แปรผล
1) เครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรในการปฏิบัติงานในแปลง	14.44	น้อยที่สุด
2) เครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปผลผลิต	8.67	น้อยที่สุด
3) การจัดเก็บรักษาผลผลิตกาแฟ	20.00	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	14.37	น้อยที่สุด

4. ปัจจัยศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

จากการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) 3 ด้าน (ตารางที่ 29) ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพด้านบุคลากรหรือแรงงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดร้อยละ 55 ระดับน้อย รองลงมาด้านการวางแผนและกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 37.50 ระดับน้อยที่สุด และด้านการตลาดและการบัญชี มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 11.33 ระดับ น้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 29 ปัจจัยศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	แปรผล
1) บุคลากรหรือแรงงาน	55.00	น้อย
2) การวางแผนและกลยุทธ์ในการดำเนินงาน	37.50	น้อยที่สุด
3) ด้านการตลาดและการบัญชี	11.33	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	34.61	น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แนวทางพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ นำไปกำหนดเป็นประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ และผู้สนใจในพื้นที่ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรกร บ้านขุนอมแฮดใน ตำบลแม่หลอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 ราย 2) กลุ่มเกษตรกรบ้านสบหาด ตำบลแม่ตื่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 13 ราย 3) กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งต้นจิว ตำบลแม่ตื่น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 ราย ซึ่งในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามเพื่อยืนยันข้อมูล รวมทั้งได้เปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เพื่อเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านในอนาคต โดยแบ่งประเด็นศักยภาพตามแนวทางหลักการบริหารงาน 4M รายละเอียดผลการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ โดยเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ

1.1 จากการสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ จากบ้านขุนอมแฮดในและผู้สนใจ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

1.1.1 การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) สมาชิกที่ประชุมเสนอให้ มีการสร้างแรงจูงใจด้านรายได้มากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันการปลูกกาแฟเป็นเพียงช่องทางสำหรับการสร้างรายได้เสริม จึงขาดแรงจูงใจในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และหากมีการจัดอบรมให้ความรู้ทักษะความสามารถ ความรู้นั้นก็หายไปเนื่องจากไม่ได้ถูกนำไปใช้ หากการปลูกกาแฟสามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอ เห็นว่า ทักษะ ความรู้ความสามารถต่าง ๆ จะมีการพัฒนามากขึ้น

1.1.2 ในส่วนของศักยภาพด้าน ทุน/การเงิน (Money) พบว่าการสนับสนุนทุนส่วนมากเกิดจากโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาในรูปแบบการสนับสนุนต้นกล้ากาแฟ จำนวนรายละประมาณ 100-200 ต้น และปัจจัยการผลิต และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ลงทุนในการปลูกกาแฟเหมือนพืชเกษตรอื่น เช่น พริก มะเขือเทศ ซึ่งเป็นพืชเกษตรที่สร้างรายได้หลักให้ครอบครัว มีการลงทุนสูงกว่ากาแฟ ถึงแม้จะมีความเสี่ยงมากกว่า แต่มีรายได้ที่พอใจหากเป็นช่วงที่มีราคา

1.1.3 สำหรับวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องมืออุปกรณ์การแปรรูปจากงบประมาณสร้างป่าสร้างรายได้ ที่มีเครื่องสี โรงตาก ถือว่าเพียงพอต่อความต้องการ

1.1.4 ในการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) สมาชิกที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นว่า ศักยภาพด้านการจัดการ นั้นยังเป็นข้อจำกัดสำหรับคนพื้นที่สูง เพราะเกษตรกรบางคนไม่สามารถอ่านเขียนได้ เนื่องจากไม่ได้เรียนหนังสือ จึงเป็นเรื่องยากที่จะมีการบริหารจัดการที่ดีได้ ซึ่งรูปแบบที่มีการปฏิบัติในปัจจุบันเป็นไปตามอรรถศาสตร์ของเกษตรกรแต่ละคน

1.2 จากการสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ และเกษตรกรอื่น ๆ จากบ้านสบหาด เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

1.2.1 การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) สมาชิกที่ประชุมกลุ่มมีความเห็นว่า การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปลูกกาแฟให้กับเกษตรกรของบ้าน สบหาด ควรมีการจัดอบรมและให้ความรู้ในพื้นที่บ่อยขึ้น และอบรมแบบสอนทำทีละขั้นตอน และให้มีการติดตามงานตลอดตามช่วงฤดูกาลของผลผลิต เช่น ช่วงที่มีการเก็บเกี่ยว ให้มาสอนเรื่องการเก็บเกี่ยว ช่วงที่มีการแปรรูป ให้มาสอนการแปรรูป แบ่งการสอนออกเป็น ส่วน ๆ ไม่ควรอบรมครั้งเดียวจบทุกประเด็น เพราะเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟส่วนใหญ่ในพื้นที่ เป็นผู้สูงอายุและไม่สามารถอ่านเขียนไม่ได้ การเรียนรู้โดยการสาธิตและให้เกษตรกรได้ลงมือฝึกปฏิบัติ จึงเป็นวิธีการพัฒนาที่ดีและเหมาะสมกับเกษตรกรมากกว่าการบรรยายให้ความรู้

1.2.2 การพัฒนาศักยภาพด้าน ทุน/การเงิน (Money) พบว่า การสนับสนุนในรูปแบบการเงินมีผลต่อการพัฒนาน้อยกว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น หากได้รับงบประมาณมาแล้ว จะทำให้เสียเวลาในการเดินทางเพื่อดำเนินการจัดซื้อปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพราะที่ตั้งของชุมชนอยู่ห่างไกล มีความยากลำบากในการเดินทาง และหากมีการจัดสรรงบประมาณในรูปแบบเงิน จะทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการ เพราะว่าคนในหมู่บ้านไม่มีความรู้ ความสามารถ อาจจะทำให้เสียงบประมาณไปโดยไม่เกิดประโยชน์และอาจจะมีการนำงบประมาณไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์

1.2.3 ในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน(Material) สมาชิกที่ประชุมเห็นว่า การสนับสนุนจากศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยฯ ด้านวัสดุอุปกรณ์ถือว่าเพียงพอต่อความต้องการ เพราะหากให้มากกว่านี้ สมาชิกไม่มีความพร้อม เห็นว่าควรพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป

1.2.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) สมาชิกที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นว่า การตลาดยังต้องพึ่งพาหน่วยงานหรือพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถหาตลาดภายนอกได้เอง

1.3 ถัดมาวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ และเกษตรกรอื่น ๆ จากบ้านทุ่งต้นจิว พบว่า

1.3.1 แนวทางพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรควรเข้าพื้นที่ให้บ่อยขึ้น มีการติดตามงานหลังการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ถ้าหากการอบรมโดยเพิ่มการฝึกปฏิบัติในพื้นที่จริงมากกว่าการบรรยาย จะทำให้สมาชิกเกิดการพัฒนาและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

1.3.2 การพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า การปลูกกาแฟของสมาชิกไม่มีการลงทุนมาก เนื่องจากไม่มีการใช้วัสดุเคมีการเกษตรเหมือนกับพืชเกษตรชนิดอื่น ๆ และกาแฟเป็นพืชเกษตรที่ปลูกเพื่อรายได้เสริม จึงไม่มีการลงทุนสูง อีกทั้งจำนวนผู้ปลูกมีไม่มากนัก การพัฒนาส่งเสริมควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตมากกว่าการจัดสรรงบประมาณในรูปแบบเงิน ซึ่งอาจจะสร้างปัญหา เพราะจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการ

1.3.3 การพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า การสนับสนุนพัฒนาส่งเสริมที่ผ่านมา มีลักษณะเป็นรายบุคคล สามารถช่วยพัฒนาให้เกิดการแปรรูปขั้นต้น และมีรายได้ที่สูงขึ้น อนาคตควรให้คงการสนับสนุนไว้ทุก ๆ ปี เมื่อไม่มีโครงการ ควรมีการช่วยสนับสนุนในการก่อสร้างโรงตากกาแฟในพื้นที่ ซึ่งอาจจะเป็นขนาดเล็ก เพื่อยกระดับคุณภาพการแปรรูปให้ได้มาตรฐาน

1.3.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า การพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด สมาชิกไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ อีกทั้งยังมีอุปสรรค เรื่องการอ่านออกเขียนได้ของสมาชิก ดังนั้นจึงมีความต้องการให้ทางศูนย์เรียนรู้ฯ สนับสนุนการรับซื้อผลผลิตในราคาที่สูงขึ้น ตามความต้องการของตลาด

ดังนั้น ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภอมก๋อย จากการสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ และผู้ที่สนใจจาก 3 กลุ่ม สรุปความในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า ควรมีการสร้างแรงจูงใจด้านรายได้ ให้มีรายได้เพิ่มจากการผลิตกาแฟให้เพียงพอ มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้ทักษะให้กับสมาชิกผู้ที่มีความพร้อมเป็นรายบุคคล โดยเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย เนื่องจากสมาชิกบางรายติดปัญหาด้านการสื่อสาร ดังนั้นการพัฒนาโดยการฝึกปฏิบัติอย่างครบกระบวนการ เป็นวิธีการที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนควรมีการเข้าพื้นที่ติดตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1-2 ปี ในช่วงเริ่มต้นดำเนินการ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า ที่ผ่านมากการสนับสนุนเป็นไปในรูปแบบโครงการของภาครัฐที่เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยการผลิต แต่ยังขาดการอบรมให้ความรู้ที่ครบถ้วน ควรมีการเพิ่มกิจกรรมให้ความรู้ โดยเฉพาะด้านการคิดต้นทุน กำไร เกษตรกรควรเพิ่มการลงทุนในกิจกรรมการผลิตกาแฟให้มากขึ้นและฝึกการทำบัญชีอย่างง่ายทั้งในนามกลุ่มและส่วนบุคคล

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์การดำเนินงาน เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ สถานที่ อาคารต่าง ๆ มีมาตรฐาน รวมทั้งจัดการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า ควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ เกษตรกรยังมีความเห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟส่วนใหญ่ มีข้อจำกัดในด้านภาษาและการสื่อสาร เนื่องจากสมาชิกบางราย ไม่สามารถอ่านเขียนได้ กระบวนการกลุ่มจึงเป็นแนวทางเริ่มต้นของการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นได้ โดยในกระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานส่งเสริมในระยะเริ่มต้น มีการอบรมให้ความรู้เป็นลำดับขั้นตอน เริ่มต้นจากระดับง่ายขึ้นไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

2. แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปกำหนดเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานส่งเสริมในพื้นที่จำนวน 6 ราย จาก 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1) สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย 2) ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 3) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง องค์การมหาชน 4) มูลนิธิเจริญโภคภัณฑ์พัฒนาชีวิตชนบท 5) มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ตามความคิดเห็นของแต่ละหน่วยงาน โดยแบ่งประเด็นศักยภาพตามแนวทางหลักการบริหารงาน 4M ผลการวิจัยพบว่า

2.1 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 1 เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.1.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า มีการดำเนินการพัฒนาเกษตรกรโดยการสร้างต้นแบบระดับตำบลของแต่ละพื้นที่ผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก.) เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติประจำพื้นที่

2.1.2 สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า มีการดำเนินการสนับสนุนให้กับสมาชิกแปลงใหญ่โดยเน้นปัจจัยการผลิตมากกว่ากองทุน ซึ่งสาเหตุที่ไม่เน้นกองทุนเงินเพราะกลุ่มยังขาดความรู้ความสามารถในการจัดการที่ดีพอ และมองว่าเกษตรกรยังมีข้อจำกัดที่เข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันทางการเงินเนื่องจากปัญหาด้านเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาในอนาคตต่อไป

2.1.3 ศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า มีการดำเนินโครงการขับเคลื่อนเกษตรมูลค่าสูง เพื่อมาสนับสนุนเกษตรกร โดยมีพื้นที่ดำเนินการที่บ้านโอบนา หมู่ที่ 4 ตำบลนาเกียน เพื่อนำร่องในการพัฒนา และอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการสำรวจความต้องการของชุมชน ซึ่งจะมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูปกาแฟ

2.1.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า การส่งเสริมด้านการตลาด ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนผ่านการสร้างเครือข่ายระดับจังหวัด ระดับเขต ผ่านการดำเนินกิจกรรมของโครงการสมาร์ทฟาร์มเมอร์ มีการนำสินค้าของเกษตรกรออกไปจัดแสดงตามงานต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้น แต่การดำเนินงานยังมีอุปสรรคในด้านข้อจำกัดระยะทางที่ห่างไกลของพื้นที่อำเภออมก๋อย

2.2 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 2 เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.2.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า มีการดำเนินการโดยอาศัยแนวทางการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นลำดับแรกเพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ และสนับสนุนให้มีการเข้าระบบ GAP เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม

2.2.2 ศักยภาพด้าน ทุน/การเงิน (Money) พบว่าได้ดำเนินการสนับสนุนผ่านกิจกรรมกลุ่ม เนื่องจากเป็นการสนับสนุนจากภาครัฐ และมีโครงการของทางราชการรองรับ หากมีการดำเนินการที่เข้าหลักเกณฑ์หรือมีความสอดคล้องกับโครงการของสำนักงานเกษตรอำเภอได้กำหนดไว้ จะสามารถสนับสนุนได้ เช่น เกษตรแปลงใหญ่ เป็นต้น

2.2.3 ศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า การสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรยังมีข้อจำกัดในปัจจุบัน เช่น ทางสำนักงานเกษตรอำเภอ มีโครงการสนับสนุน กลุ่มละ 2 ล้านเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการ แต่ด้วยพื้นที่อำเภออมก๋อยส่วนใหญ่ติดปัญหาด้านเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำให้ไม่สามารถรับงบประมาณส่วนนี้ได้ จึงต้องมีการดำเนินการแก้ไขต่อไปในอนาคต

2.2.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่าสำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย ได้มีการจัดกิจกรรมฝึกอบรม โดยการเชิญวิทยากรจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาให้ความรู้ เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนเบื้องต้น เช่น รายรับ รายจ่าย การคิดคำนวณ ต้นทุนกำไร และการพัฒนาด้านการตลาด สำนักงานเกษตรอำเภอได้จัดกิจกรรมเกษตรกรพบผู้ประกอบการ ผ่านกิจกรรมการจัดแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดขึ้น โดยมีการนำเกษตรกรและสินค้าไปร่วมจัดแสดง พร้อมทั้งมีการศึกษาดูงาน นอกพื้นที่

2.3 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 3 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.3.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) ควรมีการพัฒนาความรู้ด้านสายพันธุ์กาแฟที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยการศึกษาดูงาน รวมทั้งมีการอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับกาแฟ เช่น การปลูก การตัดแต่ง การเก็บเกี่ยว เป็นต้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติควรมีการเข้าพื้นที่ติดตามการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.3.2 สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า ควรจัดหลักสูตรการฝึกอบรมที่เหมาะสมอย่างง่ายให้กับเกษตรกร เช่น หลักสูตรระยะสั้นด้านการคิดต้นทุน กำไร รายรับ รายจ่าย เบื้องต้น และจัดกิจกรรมให้เกษตรกรศึกษาดูงาน วิธีการด้านการจัดจำหน่ายสินค้าได้ที่ศูนย์เรียนรู้ฯ อีกทั้งมีการส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ทางศูนย์เรียนรู้ฯ จัดฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมในรายละเอียดและในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

2.3.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า ศูนย์เรียนรู้ฯ ดำเนินการสนับสนุนให้กับกลุ่มสมาชิก ผ่านการดำเนินงานโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เพื่อนำไปพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการแปรรูปกาแฟให้มีคุณภาพในระดับที่ดีขึ้นต่อไป

2.3.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า ควรมีการพัฒนาคุณภาพของกาแพมาเป็นลำดับแรก หากการผลิตมีคุณภาพดีตามมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด ปัญหาด้านการจำหน่ายสินค้าจะไม่มี ดังนั้น ศูนย์จึงเน้นในด้านการพัฒนาคุณภาพของกาแพเป็นลำดับแรก

2.4 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแพในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 4 เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.4.1 การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ ทั้งเกษตรกรผู้ปลูกรายใหม่และเกษตรกรผู้ที่ย้ายออกจากรุ่นพ่อแม่ โดยมีกระบวนการให้ความรู้โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดแนวคิดในการกลับมาพัฒนากาแพของตนเองตามบริบทของพื้นที่ ทั้งวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชน หากมีผู้ที่สนใจจึงจัดหาวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปอบรม โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากภายนอกและภายใน มีวิธีการสื่อสารที่เข้าใจของภาษามาช่วยแปลเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงและครบประเด็น

2.4.2 สำหรับศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า ต้นทุนด้านทรัพยากรมนุษย์และทุนด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในมิติของการปลูกกาแพ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีจำเป็นปัจจัยส่งเสริมให้คุณภาพกาแพดี ดังนั้นควรเริ่มด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาเป็นลำดับแรก เพื่อให้มนุษย์มีความพร้อมที่จะไปดูแลสิ่งแวดล้อม ซึ่ง ทุนทั้งสองด้านที่ได้กล่าวมาจะนำมาซึ่งความยั่งยืนของทุนด้านตัวเงิน ซึ่งทางมูลนิธิมีความพร้อมที่จะให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การเขียนแผนในการส่งเสริมการพัฒนาร่วมกัน

2.4.3 ศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า ควรให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนา การบริหารจัดการกลุ่มเป็นลำดับแรก ให้มีการอบรมด้านบริหารจัดการ เพื่อให้กลุ่มสามารถจัดการเครื่องมือได้ หากได้รับการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ ผู้ใช้เครื่องมือควรได้รับการอบรมวิธีการใช้ การดูแลรักษา อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ การพัฒนาหรือการสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ ต้องพิจารณาศักยภาพของกลุ่มเป็นหลัก

2.4.4 สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า มีการพัฒนาศักยภาพทั้ง 4 ด้านไปพร้อมกัน โดยเน้นการพัฒนาด้านการบริหารจัดการการตลาด คือ การตลาดนำการพัฒนาคุณภาพผลผลิตตามความต้องการของตลาด สื่อสารข้อมูลความต้องการของตลาดไปยังเกษตรกรอย่างตรงไปตรงมาอย่างครบถ้วน หลังจากนั้นจะเกิดการพัฒนาในแต่ละด้านที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อคุณภาพกาแพตามความต้องการของตลาด ดังนั้น ทางมูลนิธิฯ จึงให้ความสำคัญ

กับการพัฒนาด้านการตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจด้านรายได้เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามลำดับ

2.5 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 5 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.5.1 การพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า ควรมีการนำเกษตรกร ไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่เกี่ยวกับการปลูกและการดูแลต้นกาแฟ และเจ้าหน้าที่ศูนย์ควรเข้าพื้นที่พบปะเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามให้คำแนะนำ โดยเฉพาะเรื่องโรคและแมลง

2.5.2 ในการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน หรือแหล่งทุนจากทางสถาบันการเงิน และมีความเห็นว่าสาเหตุที่เกษตรกรไม่มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ไม่คำนวณกำไรต้นทุน เนื่องจากมีการปลูกกาแฟเพื่อเป็นรายได้เสริม จำนวนเงินไม่มาก

2.5.3 ในการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า ควรส่งเสริมให้มีการแปรรูปกาแฟขั้นต้นจากในพื้นที่ เนื่องจากบางพื้นที่มีความยากลำบากในการขนส่งผลผลิตสดไปจำหน่าย ควรสนับสนุนอุปกรณ์การแปรรูปอย่างต่อเนื่อง ควรมีแผนพัฒนาส่งเสริมให้มีพื้นที่สำหรับการแปรรูปที่ถาวรและสำหรับให้สมาชิกกลุ่มเข้ามาใช้แปรรูปผลผลิตกาแฟของตนเองในชุมชน

2.5.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด ได้มีการนำเกษตรกรนำร่องไปศึกษาดูงานต่างพื้นที่ โดยเลือกพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการแบบครบวงจรและเป็นระบบ เพื่อให้เกษตรกรเห็นตัวอย่างและนำรูปแบบวิธีการมาปรับใช้ตามความเหมาะสมและบริบทของพื้นที่

2.6 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย คนที่ 6 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 พบว่า

2.6.1 ในประเด็นศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man) พบว่า มูลนิธิฯได้เริ่มการพัฒนากลุ่มเยาวชน ด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกาแฟให้แก่เยาวชนในพื้นที่ สำหรับแนวทางในการพัฒนานั้น ยึดหลักความต้องการของชุมชน โดยทางมูลนิธิจะเป็นผู้ประสานงาน จัดหาวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ มาจัดอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถขยายผลต่อไป

2.6.2 การพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money) พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผ่านการดำเนินการโครงการพัฒนาชีวิต (Empower world will) ในพื้นที่ ซึ่งจะมีการสอนด้านการคำนวณ ต้นทุนกำไร และการบริหารจัดการทางการเงิน เช่น การออม สนับสนุนทั้งในนามกลุ่มและในนามรายบุคคลซึ่งจะมีการสนับสนุนในหลายด้าน

2.6.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material) พบว่า ดำเนินการโดยเน้นความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ชุมชนนำเสนอโครงการเข้ามาแบบเป็นลายลักษณ์อักษร หากโครงการของชุมชนผ่านการพิจารณา มูลนิธิ จึงมีการดำเนินการตามขั้นตอน ซึ่งในการดำเนินการนั้นมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยมูลนิธิ จะมีการสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง

2.6.4 สำหรับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่า ในด้านการตลาดควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น ในเรื่องการติดตราสินค้าให้ผลิตภัณฑ์กาแฟ ควรมีตราสัญลักษณ์ จากหลายหน่วยงานภาคีผู้มีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินการ เพื่อให้สามารถมีช่องทางจำหน่ายได้มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปผลการวิจัยแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อยจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่อำเภออมก๋อย ได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า ในการพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับเกษตรกรควรมีการพัฒนาโดยการสร้างศูนย์เรียนรู้ต้นแบบระดับตำบลของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเป็นสถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกพื้นที่สำหรับเกษตรกรนำร่อง เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำกลับมาพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง โดยการพัฒนานั้นต้องยึดหลักความต้องการของชุมชนเป็นที่ตั้งและมุ่งเน้นการพัฒนาคนรุ่นใหม่ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อนของแต่ละพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานส่งเสริมพัฒนาในพื้นที่ต้องเข้าถึงชุมชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เชิงปฏิบัติการ ไม่เน้นภาษาวิชาการ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน พบว่า เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มหรือมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบโครงการต่าง ๆ โดยกิจกรรมนั้นต้องเกิดจากความต้องการของกลุ่มและกลุ่มเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเพียงพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ในระยะเริ่มต้น ทั้งในด้านแหล่งทุนและองค์ความรู้ เช่น การจัดให้มีการฝึกอบรมแก่สมาชิกกลุ่มผ่านหลักสูตรที่ไม่ยากเกินไป และค่อย ๆ พัฒนาในระดับที่สูงขึ้นไป เนื่องจากการดำเนินการในรูปแบบกลุ่มจะทำให้สมาชิกได้เรียนรู้พัฒนาศักยภาพในการ

บริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้ ทุนที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรเพิกเฉย คือ ทุนทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญของการปลูกกาแฟที่จะต้องได้รับการพัฒนาพร้อม ๆ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน พบว่า ควรเริ่มจากการพัฒนาตัวบุคคลเป็นลำดับแรก ควรมีการอบรมให้มีความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์อย่างถูกวิธี การดูแลบำรุงรักษา รวมทั้งการบริหารจัดการเครื่องมืออุปกรณ์ เพื่อลดความผิดพลาดหรือความเสียหายต่ออุปกรณ์ที่ได้มา อาจมีการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ผ่านการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีคณะกรรมการคอยดูแล บริหารจัดการ ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มรวมทั้งสมาชิกคนอื่นควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์และการบริหารจัดการ เช่น มีการเก็บค่าบริการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในราคาถูกเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับซ่อมแซมและบำรุงรักษากรณีเครื่องมืออุปกรณ์เกิดความชำรุดเสียหาย การดำเนินการประชุมกลุ่มเป็นประจำ รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกอื่น ๆ ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนนั้น ๆ

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ พบว่า การพัฒนาด้านการตลาดควรมีการสร้างเครือข่ายระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับเขต เช่น เครือข่ายสมาร์ทฟาร์มเมอร์ ควรมีการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ควรมีการนำสินค้าของเกษตรกรในอำเภอไปจัดแสดงตามงานต่าง ๆ ที่ทางราชการจัดขึ้น ทั้งนี้ เกษตรกรเองต้องมีการพัฒนาสินค้าของตนเองให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาดหรือการตลาดนำการพัฒนา เมื่อเกษตรกรเข้าถึงข้อมูล รับรู้ถึงความต้องการของตลาด จะนำไปสู่การพัฒนาในแต่ละด้านเพื่อให้มีการผลิตสินค้าที่สามารถจำหน่ายได้ในปริมาณที่เพียงพอและราคาที่เกษตรกรพึงพอใจต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนามกอ้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวินิจฉัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนามกอ้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

1.1 สภาพบริบททั่วไปของพื้นที่ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อำเภออมก๋อยได้ยกฐานะเป็นอำเภออมก๋อยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 เป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ใต้สุดของจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีเนื้อที่ทั้งหมด 2,099.831 ตารางกิโลเมตรหรือ 1,365,177.812 ไร่ พิกัดเส้นรุ้งที่ 17 องศาเหนือ และเส้นแวง ที่ 98 องศาตะวันออก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) และอำเภอฮอด ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอดอยเต่า และอำเภอสามเภา (จังหวัดตาก) ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอแม่ระมาด (จังหวัดตาก) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอท่าสองยาง (จังหวัดตาก) และอำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเขตภูเขาสูงสลับซับซ้อน เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ ไทย เช่น แม่น้ำปิง อุณหภูมิเฉลี่ย 15-25 องศาเซลเซียส มี 3 ฤดู โดยมีทรัพยากรแหล่งน้ำที่สำคัญคือ ลำน้ำแม่ต๋อม และ ลำน้ำแม่ตื่น ทรัพยากรธรณีและป่าไม้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ป่า ประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบ โดยร้อยละ 74.66 ของพื้นที่ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อมก๋อย มีเนื้อที่ทั้งหมด จำนวน 1,059,860 ไร่ และพื้นที่ร้อยละ 23.78 เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า มีพื้นที่ จำนวน 337,640 ไร่ และเขตพื้นที่จำแนกเขตถาวร พื้นที่ จำนวน 16,961 ไร่ ซึ่ง มีพื้นที่ทางการเกษตรรวมทั้งอำเภอ มีทั้งสิ้น 117,374 ไร่ เกษตรกร จำนวน 35,042 ครัวเรือน และมีพืชเกษตรหลักจำนวน 11 ชนิด เช่น พริก มะเขือเทศ พักทอง โดยพืชกาแฟ อยู่ในลำดับที่ 11 มีจำนวน พื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 4,121 ไร่ จำนวนผลผลิตต่อไร่ต่อปี 300 – 400 กิโลกรัม มีเกษตรกรที่ปลูกกาแฟทั้งสิ้น จำนวน 5,151 ครัวเรือน

1.2 สภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ผลการวิจัยด้านเพศ พบว่า เกษตรกรสมาชิกผู้ปลูกกาแฟของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.33 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47.3 ปี ร้อยละ 60.00 นับถือศาสนาพุทธ ผลการวิจัยด้านชาติพันธุ์ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 50.00 เป็นชาติพันธุ์ชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ร้อยละ 43.33 คือ กะเหรี่ยง (โป่ว) และเป็นชนชาติพันธุ์พื้นเมือง คิดเป็นร้อยละ 6.67 การศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 40.00 ไม่ได้รับการศึกษาสถานภาพครอบครัว ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.33 มีสถานะสมรส และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยอยู่ที่ 4 คน โดยมีแรงงานที่ร่วมผลิตกาแฟในครัวเรือนเฉลี่ยที่ 1.5 คน ผลการวิจัยด้านอาชีพหลัก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 80.00 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร และมีรายได้เฉลี่ยที่ 56,433 บาท ต่อปี โดยจุดประสงค์ของการปลูกกาแฟ พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 มีจุดประสงค์การปลูกกาแฟเพื่อเป็นรายได้เสริม เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีพื้นที่ปลูก เฉลี่ย จำนวน 3.2 ไร่ต่อครัวเรือน มีจำนวนต้นที่ให้ผลผลิตเฉลี่ยที่ 770 ต้น ผลผลิตเฉลี่ย จำนวน 447 กก. และมีรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายผลผลิตต่อปี เฉลี่ยอยู่ที่ จำนวน 10,785 บาท ผลการวิจัยด้านประสิทธิภาพการปลูกกาแฟ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ มีประสิทธิภาพการปลูกกาแฟเฉลี่ยอยู่ที่ 7.5 ปี

1.3 บริบทพื้นฐานสภาพพื้นที่แหล่งปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ผลการวิจัยด้านระดับความสูงพื้นที่ปลูก พบว่า พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ความสูงของพื้นที่ปลูกเฉลี่ยอยู่ที่ 1,224 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ปลูกกาแฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.67 มีความลาดชันของพื้นที่ปลูกมากกว่าร้อยละ 35 และร้อยละ 90.00 พื้นที่ปลูกกาแฟมีลักษณะดินดี (หน้าดินเท่ากับหรือลึกกว่า 50 ซม.) มีคุณสมบัติดินเบื่องด้น (pH) เฉลี่ยที่ 6.6 ผลการวิจัยด้านลักษณะการปลูก/ระบบปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.67 ปลูกกาแฟแซมป่าธรรมชาติ และส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 มีการปลูกกาแฟสายพันธุ์คาติมอร์ และ อีกร้อยละ 20.00 ไม่สามารถระบุสายพันธุ์กาแฟได้

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิก ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่ออ ยันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

การวิเคราะห์ศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่ออ ยันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่ม ตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่ออ ยันเนื่องมาจาก พระราชดำริฯ จากพื้นที่ 5 ตำบล ของอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ครั้วเรือน ตาม แนวทางหลักการบริหารงาน 4M สามารถสรุปได้ดังนี้

การประเมินศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์ฯ ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพด้าน การบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยรวม มากที่สุด ร้อยละ 34.61 โดยมีศักยภาพด้านบุคลากรหรือแรงงาน คิด เป็นร้อยละ 55.00 ด้านการวางแผนและกลยุทธ์ในการทำงาน ร้อยละ 37.50 และ ด้านการตลาด และการบัญชี ร้อยละ 11.33 ตามลำดับ รองลงมา ศักยภาพด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยรวม ร้อยละ 32.54 โดย ด้านหนี้สิน แห่ลงทุน หรือเงินกู้ คิดเป็นร้อยละ 60.00 ด้านต้นทุนกำไร ร้อยละ 34.17 ด้านรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ร้อยละ 30.00 และการออมและลงทุน ร้อยละ 6.00 ตามลำดับ รองลงมา ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ 25.17 โดยด้านการเก็บ เกี่ยวและการแปรรูป มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 51.11 ด้านการปลูก ร้อยละ 25.24 ด้านการดูแลรักษา ร้อย ละ 21.11 ด้านโรคและแมลงศัตรู ร้อยละ 20.00 ด้านการเพาะขยายพันธุ์กาแฟ ร้อยละ 8.38 ตามลำดับ และศักยภาพด้าน วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตกาแฟมีค่าเฉลี่ยรวมที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.37 โดยด้านการจัดเก็บรักษาผลผลิตคิดเป็นร้อยละ 20.00 ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานใน แปลง ร้อยละ 14.44 และเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปผลผลิต ร้อยละ 8.67 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิก ศูนย์เรียนรู้การ พัฒนา ก่ออ ยันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ สรุปผล การศึกษาได้ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

ควรมีการสร้างจุดใจด้านรายได้จากการผลิตกาแฟให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดการต่อยอดและ มีการพัฒนาสูงขึ้นจากคนรุ่นพ่อแม่ โดยเน้นความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก ในการพัฒนา ความรู้ทักษะให้กับสมาชิกควรเริ่มจากสร้างศูนย์เรียนรู้ต้นแบบในพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติ อีกทั้งควรจัดให้มีกิจกรรมศึกษาดูงานนอกพื้นที่สำหรับเกษตรกรนาร่องเพื่อนำแนวคิด ใหม่กลับมาพัฒนาพื้นที่ของตน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรมีการติดตามงานอย่างต่อเนื่องในระยะ เริ่มแรก

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านทุน/การเงิน (Money)

ควรมีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐหรือหน่วยงานส่งเสริม โดยเริ่มพัฒนาเป็นลำดับขั้นจากพื้นฐานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพของเกษตรกร และควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน (Material)

หน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริม ควรเริ่มการพัฒนาที่บุคคลเป็นลำดับแรก ควรอบรมให้ความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ การดูแลบำรุงรักษา หลังจากนั้นจึงเริ่มพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม โดยเน้นการมีส่วนร่วมและความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

ในการพัฒนาด้านการตลาดควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ มีการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุน สร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาสินค้าตามความต้องการของตลาด เน้นการตลาดนำการผลิต โดยระยะเริ่มแรกของการพัฒนา เกษตรกรควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับที่เข้มข้น

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาวิจัย สภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัจจัยเชิงพื้นที่ พบว่า ระดับความสูงของพื้นที่ปลูก มีระดับความสูงเฉลี่ย อยู่ที่ 1,024 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีความเหมาะสมกับการปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวีณา อินทร์แขวน และสิรานี มีบุญล้ำ (2557) ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกาแฟอาราบิก้าของอำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงราย อยู่ที่ 700-1,765 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล และควรปลูกกาแฟในพื้นที่ลาดเอียงและได้รับแสงแดดเฉพาะช่วงเช้าถึงกลางวัน และยังพบว่าระบบปลูกกาแฟของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.67 มีระบบปลูกแซมป่าธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเมล็ดกาแฟ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประชา เตชชนันท์ (2560) ผลการศึกษาพบว่า เมล็ดกาแฟที่ปลูกภายใต้เรือนยอดป่าธรรมชาติ มีน้ำหนักเฉลี่ยทั้งผลสดและผลแห้ง รวมทั้งความกว้าง สูงกว่ากาแฟที่ปลูกภายใต้รูปแบบอื่นอย่างมีนัยสำคัญ และขนาดของเมล็ดกาแฟ เมื่อเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐาน เมล็ดขนาดใหญ่มีจำนวนสูงสุดในพื้นที่ปลูกกาแฟภายใต้เรือนยอดป่าธรรมชาติ ด้วย

เหตุผลดังกล่าว จึงทำให้บริบทด้านพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้าของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มีความเหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยศักยภาพของเกษตรกรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคลของเกษตรกร (Man) มีค่าเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 25.17 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ปัจจัยศักยภาพด้านการเงิน (Money) มีค่าเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 32.54 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ปัจจัยศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีค่าเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 14.37 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ปัจจัยศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management) มีค่าเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 34.61 ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุดในทุกด้าน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพ คือ ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ที่พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.00 ไม่ได้รับการศึกษา นอกจากนี้ ยังพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ เนื่องจากไม่ได้รับการศึกษา ดังนั้นผลการประเมินศักยภาพที่อยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุดจึงมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ รัชวดี แสงมหะหมัด (2560) ได้พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นรากฐานในการพัฒนาคนและการพัฒนาสังคม ภาวะความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงส่งผลต่อศักยภาพของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับงานของ สายเพชร อักโข และคณะ (2560) ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพกลุ่มเกิดได้หลายปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้นำและการบริหาร ผู้นำต้องมีความเข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์ มีความกล้าเสี่ยง ชักชวนสมาชิกทำในสิ่งใหม่ ๆ รวมทั้ง ต้องมีความเสียสละทั้งร่างกายและเวลา 2) การจัดการสินค้าและบริการ คือ การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ เริ่มจากการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเพื่อเป็นช่องทางจัดจำหน่ายก่อน 3) ศักยภาพด้านการบริหารสมาชิก จัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิก และมีการนำเสนอข้อมูลใหม่อย่างต่อเนื่อง

การศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลในปัจจุบัน ควรเน้นการเข้าถึงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่หน่วยส่งเสริม เพื่อนำองค์ความรู้เทคโนโลยีการผลิตไปถ่ายทอดให้เข้าถึงเกษตรกร รวมทั้งให้คำแนะนำหากพบปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ กิตติวรรณ มะโนภักดิ์ (2560) ที่ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรนั้นคือการนำหรือเผยแพร่องค์ความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางเกษตรให้กับเกษตรกรและประชาชน โดยมีการติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนเกิดผลสำเร็จ และมีการนำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไข

การสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเชิงเทคนิคทางเกษตร และเป็นสถานที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อเป็นการลดอุปสรรคใน

การเดินทางเพื่อไปศึกษาดูงานต่างถิ่น สอดคล้องกับ เรวัต แก้วเลิศตระกูล และคณะ (2562) ที่ระบุว่า การส่งเสริมการเกษตร เป็นวิธีการให้การศึกษา (Education Procedure) เพื่อช่วยเหลือประชาชน โดยให้เกิดการปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการเกษตร ให้เกิดการผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับมาตรฐาน ด้านรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่สูงขึ้น (Level of Living) มาตรฐานทางการศึกษา และสังคมของชนบทให้ดีขึ้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเงินของเกษตรกร พบว่า การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐหรือหน่วยงานส่งเสริม โดยเริ่มพัฒนาเป็นลำดับขั้นจากพื้นฐานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นตามศักยภาพของเกษตรกร และควรเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 11 ของ สำนักงาน กปร. (2563) ระบุว่า การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ต้องมีการมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบ และพิจารณาครบทุกปัญหารอบด้าน เริ่มจากการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพึ่งพาตนเอง จากนั้นส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร สร้างเครือข่ายเพื่อสร้างพลังและการบริหารจัดการด้านการตลาดนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมต่อไป การพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดหน่วยงานควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ มีการร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุน สร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาสินค้าตามความต้องการของตลาด เน้นการตลาดนำการผลิต โดยระยะเริ่มแรกของการพัฒนา เกษตรกรควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับที่เข้มข้น สอดคล้องกับ รัฐการ บัวศรี และอิสริยณี ฤทธิมาศ (2564) ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาการตลาดให้กับเกษตรกรหน่วยงานควรส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งความต้องการทางการตลาดและองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การพัฒนาความรู้ความสามารถของเกษตรกร ควรเน้นการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติทางเทคนิคการเกษตร เพื่อการยกระดับคุณภาพ มาตรฐานผลผลิต
2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนควรเข้าพื้นที่ติดตามผลการดำเนินงานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ
3. ควรมีการสร้างศูนย์เรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติทางเทคนิคให้กับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการตลาดกาแฟของชุมชนพื้นที่สูง เพื่อการพึ่งตนเอง เนื่องจากปัจจุบันมีการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางและหน่วยงานเป็นหลัก
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟของสมาชิกเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟของสมาชิก

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร. 2564. **ยุทธศาสตร์กาแฟ 2560-2564**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.doa.go.th/hort/wp-content/uploads/2019/11/ยุทธศาสตร์กาแฟ-ปี-2560-2564.pdf> (5 มกราคม 2566).
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2558. **องค์ประกอบของการส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรรณิการ์ ไนมา. 2563. ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกกาแฟและการแปรรูปกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า กรณีศึกษา กาแฟตัวกะหมี่ ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. **วารสารวิจัยเทคโนโลยีนวัตกรรม**, 2(2), 69-78.
- กาญจนา มีวัณนะ, คณินญา สุขคำมีภักดิ์, พงษ์พิสิทธิ์ อมรพงษ์ไพศาล, ปองภพ ปิยภักดิ์, ศุภชัย เหมือนโพธิ์ และทาริกา สระทองคำ. 2561. การศึกษารูปแบบการพัฒนาภาคการผลิตภัณฑ์โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์**, 2(2), 36-47.
- กาญจนา สุระ. 2562. การพัฒนาศักยภาพเพื่อต่อยอดภาคการเกษตรให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ กรณีศึกษา ชุมชนเกษตรของจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 1(1), 1-11.
- กิตติวรรณ มะโนภักดิ์. 2560. **รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบัน กรณีศึกษา: ตำบลสุโหงปาตี อำเภอสุโหงปาตี จังหวัดนราธิวาส**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. 2560. **หลักการ 4M**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://ioklogistics.blogspot.com> (17 พฤศจิกายน 2565).
- ขจรศักดิ์ ผิวเกลี้ยง และพรสุข หุ่นรินันตร์. 2565. การพัฒนารูปแบบการป้องกันผลกระทบทางสุขภาพและความปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 7(5), 158-174.
- เชียงใหม่นิวส์. 2562. **แผนที่อำเภออมก๋อย**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1018638> (19 สิงหาคม 2566).
- ณัฐรัชย์ เอกนราจินดาวัฒน์. 2565. การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ กาแฟมะขามแดงเพื่อสุขภาพ. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 5(2), 156-173.

- ณิชาภัทร ดุลยกุล. 2563. แนวทางการพัฒนาเกษตรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส. น. 1939-1946. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 30 ประจำปี 2563 และการประชุมวิชาการระดับชาติ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1**. 7-8 พฤษภาคม 2563 ณ โรงแรมहरรรษา เจบี อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ดรรารัตน์ ธาตุรักษ์. 2564. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในการเป็นผู้นำการผลิตข้าวสายน้ำแร่แจ้ซ้อนเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 9(2), 244-256.
- นันทน์หทัย เกาตระกุล และภัทรพรธณ วรรณลักษณ์. 2565. การพัฒนาการตลาดสินค้าของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน. **วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร**, 24(1), 25-34.
- นิมิต จันท์คุ้ม. 2565. การสร้างศักยภาพเกษตรกรยุคใหม่ด้วยเกษตรผสมผสาน:กรณีศึกษาบ้านสำแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสาร มจร พัฒนาสังคม**, 7(2), 1-11.
- บุญเลี้ยง สุพิมพ์ และอาจินต์ สงทับ. 2565. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร: การพัฒนา การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**, 15(1), 149-159.
- บุหงา จินดาวานิชสกุล. 2561. แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ในการผลิตลำไยนอกฤดู **จังหวัดสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประกายรุ่ง สายสุด. 2560. การพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานด้านพัฒนาเกษตรกรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ประชา เตชนันท์. 2560. คุณภาพเมล็ดกาแฟอาราบิก้าภายใต้รูปแบบการปลูกแบบต่าง ๆ ของชาวเขาชาติพันธุ์อาข่า ตำบลลาวา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. **วารสารพฤกษศาสตร์ไทย**, 9(2), 273-284.
- ประพันธ์ ปะกิน่าหัง. 2562. แนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ตำบลท่าพระ **อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น: บทความวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประวีณา อินทร์แขวน และสิรานี มีบุญล้ำ. 2557. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกกาแฟอาราบิก้า กรณีศึกษา: **อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ปวีณิตย์ มากแก้ว. 2558. การศึกษาด้านความสามารถและทักษะในการทำงาน ด้านการบริการที่ดี ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของพนักงานระดับปฏิบัติการเขต สาทร กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พจนานุกรมไทย. 2565. ความหมายศักราชภาพ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.wordyguru.com/a/พจนานุกรมไทย/ศ/ศักราชภาพ> (17 พฤศจิกายน 2565).
- ภิญญาดา เกียรติทิติกุล และธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร. 2561. สมรรถนะของนักทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา องค์การธุรกิจค้าปลีก. น. 545-555. ใน การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา. 30 สิงหาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา จังหวัดชลบุรี.
- มูลนิธิโครงการหลวง. 2564. ประวัติความเป็นมามูลนิธิโครงการหลวง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.royalprojectthailand.com/about> (5 มกราคม 2566).
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2565. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance). [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.chaipat.or.th/site_content/item/283-self-reliance.html (17 พฤศจิกายน 2565).
- รัชวดี แสงมหะหมัด. 2560. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา:คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. วารสาร รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8(1), 33-36.
- รัฐการ บัวศรี และอิสริยณี ฤทธิมาศ. 2564. แนวทางส่งเสริมการตลาดออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขต ร้อยเอ็ด, 1(3), 22-32.
- เรวัต แก้วเลิศตระกูล, พุฒิสรรค์ เครือคำ, และนพพร บุญปลอด. 2562. การปฏิบัติในระบบการ ส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF SYSTEM) ของนักส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 36(3), 114-125.
- วรินทร์ อรรถคพทุม, เสาวนีย์ เจียมจักร และอัฐฉญา แพทย์ศาสตร์. 2559. ผลกระทบของการจัดการศึกษาจากการเปิด – ปิดภาคการศึกษาให้สอดคล้องกับประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. จันทบุรี: รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิทเอก สว่างจิตร. 2564. การพัฒนาสมรรถนะเกษตรกรสู่การเป็นผู้นำเกษตรกรรุ่นใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 38(1), 126-134.
- วิภาดา ญาณสารม และศักดิ์สายันต์ ไยสามแสน. 2564. กาแฟป่าอินทรีย์: รูปแบบการพัฒนา นวัตกรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน บ้านป้อก อำเภอมะอ้อม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 6(3), 408-422.

- วีรนนท์ วรรณแสงขำ. 2561. **การศึกษาปัจจัยสมรรถนะในการทำงาน กระบวนการทำงาน และ แรงจูงใจที่มีผลต่อความผูกพันการทำงานของพนักงานในองค์กรในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล.** การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง. 2562. **กาแฟของพ่อ...สู่การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.hrdi.or.th/SignificantPlant/Coffee> (5 มกราคม 2566).
- สายเพชร อักโข, รินทร์ลภัส ชัยหิรัญกิตติ, จริญญา อ่อนฤทธิ และศุภกัญญา จันทรุกษา. 2560. **การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรทำขุนแผน ตำบลอ่างศิลา อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัด อุบลราชธานี. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 6(12), 56-76.**
- สำนักงานเกษตรอำเภออมก๋อย. 2565. **พืชเด่นของอำเภออมก๋อย.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://omkoi.chiangmai.doae.go.th/พืชเด่นของอำเภอ/> (5 มกราคม 2566).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2563. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.** กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอมก๋อย. 2559. **ประวัติความเป็นมาอำเภออมก๋อย.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://district.cdd.go.th/omkoi/about-us/ประวัติความเป็นมา/> (19 สิงหาคม 2566).
- อัญชลี ชัยศรี. 2563. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์บนพื้นฐานสมรรถนะ. วารสารวิชาการ มจรบุรีรัมย์, 5(2), 235-248.**
- อุดมวิทย์ นักดนตรี, กมลรัฐ อินทรทัศน์ และปิยฉัตร ล้อมชวการ. 2563. **แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 13(2), 116-125.**

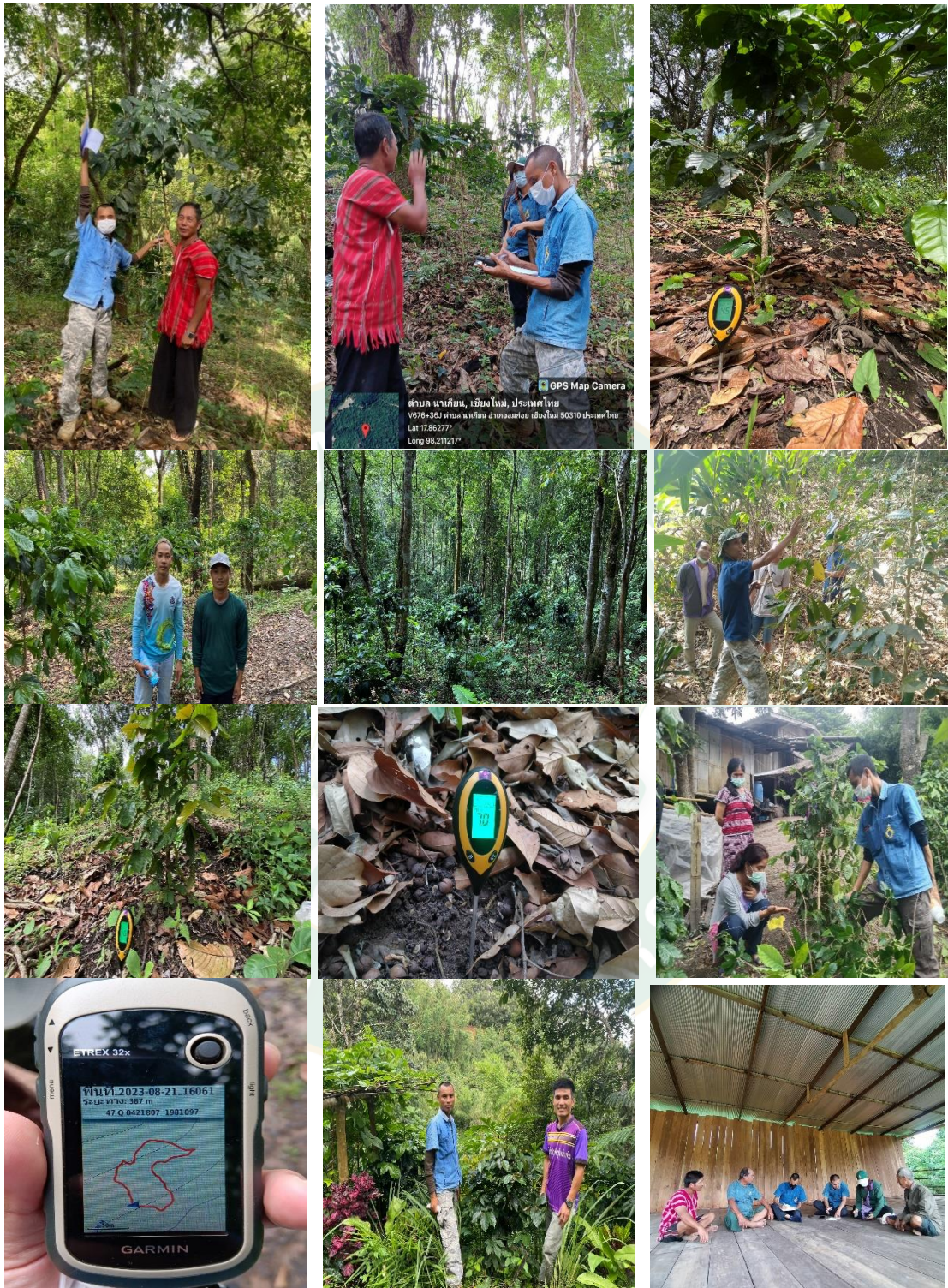

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

กิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

ภาพผนวกที่ 1 ภาพลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามเครื่องมือการวิจัย

ภาพผนวกที่ 1 (ต่อ)

ภาพผนวกที่ 2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงาน

ภาพผนวกที่ 3 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านทุ่งต้นจิว

ภาพผนวกที่ 4 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านสบหาด

ภาพผนวกที่ 5 สนทนากลุ่มย่อยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านขุนอมแฮดใน

ภาคผนวก ข

เครื่องมือเก็บข้อมูลการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้า

โครงการวิจัย : แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้
การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นาย/นาง/นางสาวนามสกุล.....
ที่อยู่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์.....

ตอนที่ 1 ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานเกษตรกร

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดระบุข้อมูลและทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตามความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย/อย่างร้าง

4. ชชาติพันธุ์ชนเผ่า

1. กะเหรี่ยง(โป่ว)

2. กะเหรี่ยง(สะกอ)

3. ม้ง

4. ลahu

5. พื้นเมือง

6. อื่น ๆ (ระบุ).....

5. ศาสนา

☐ 1. พุทธ	☐ 2. คริสต์
☐ 3. อิสลาม	☐ 4. นับถือผี
☐ 5. อื่น ๆ.....	

6. การศึกษา

☐ 1. ไม่ได้รับการศึกษ	☐ 2. ประถมศึกษา
☐ 3. มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ 5. ปริญญาตรี	☐ 6. อื่น ๆ.....

7. อาชีพหลัก

☐ 1. รับจ้างทั่วไป	☐ 2. เกษตรกร
☐ 3. พนักงานเอกชน	☐ 4. พนักงานรัฐ
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ).....	

8. รายได้เฉลี่ย.....ต่อ/ปี

9. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

10. จำนวนสมาชิกผู้ร่วมปลูกกาแฟทั้งหมด.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

11. ประสบการณ์การปลูกกาแฟ ปี

12. จุดประสงค์การปลูกกาแฟ

☐ 1. อาชีพหลัก	☐ 2. อาชีพรอง
☐ 3. รายได้เสริม	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ).....

1.2 ข้อมูลด้านการผลิตกาแฟ

คำชี้แจง โปรดระบุข้อมูลของท่านตามความจริง

1.ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางของพื้นที่ปลูก.....(Msl.)

2.พิกัดแปลง.....

3.ความลาดชันพื้นที่ปลูก

1. พื้นที่ราบ

2. ร้อยละ 3 - 35

3. มากกว่าร้อยละ 35

4. อื่น ๆ (ระบุ).....

4.ลักษณะดิน

1. ดินดี (หน้าดินเท่ากับหรือลึกกว่า 50 ซม.)

3. ดินเลว (หน้าดินลึกน้อยกว่า 50 ซม.)

5.คุณสมบัติดิน(ค่าความเป็นกรด-ด่าง pH)

6.พื้นที่ปลูกจำนวน.....ไร่.....งาน.....ตารางวา

7.จำนวนต้นกาแฟที่ปลูกทั้งหมด.....ต้น ให้ผลผลิตทั้งหมด.....ต้น

8.จำนวนต้นที่ปลูก.....ต้น

9.ลักษณะพื้นที่ปลูกกาแฟ/ระบบปลูก

1. แซมป่าธรรมชาติ

2. วงเกษตร

3. กาแฟหลังบ้าน

4. อื่น ๆ (ระบุ).....

10.พืชเกษตรอื่น ๆ ที่ปลูกร่วมในแปลงกาแฟ

1.....2.....3.....4.....5.....

6.....7.....8.....9.....10.....

11.สายพันธุ์กาแฟที่ปลูก

1. คาติมอร์

2. ทิปปีก้า

3. เบอร์บอน

4. คาทุย

5. คาทุร่า

6. พาคามารา

7. จาวา

8. เกชา

9. มุนดูโนโว

10. อื่น ๆ (ระบุ).....

12.ผลผลิตกาแฟเซอร์รีเฉลี่ย จำนวน.....กก./ปี

13.รายได้เฉลี่ยจากการจำหน่ายผลผลิตกาแฟ.....บาท/ปี

ตอนที่ 2 แบบประเมินศักยภาพ

2.1 ปัจจัยศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ให้ตรงกับกรปฏิบัติหรือความคิดเห็นของท่าน

ศักยภาพด้านการผลิตกาแฟ	ความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบแน่ชัด
ความรู้ ทักษะ ในการเพาะเมล็ดกาแฟขยายพันธุ์			
1.ท่านทำการเพาะขยายพันธุ์กาแฟสำหรับปลูกเองและจำหน่าย			
2.ท่านคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีความต้านทานต่อโรค ให้ผลผลิตสม่ำเสมอ			
ด้านความรู้ ทักษะ การปลูกกาแฟอาราบิก้า			
1.พื้นที่ปลูกกาแฟควรมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไป			
2.ควรปลูกในสภาพพื้นที่มีร่มเงาหรือมีไม้พี่เลี้ยง			
3.พื้นที่ปลูกกาแฟควรมีระบบน้ำสำหรับใช้รดต้นกาแฟในช่วงฤดูแล้ง			
4.ท่านมีการตรวจวัดคุณสมบัติของดินในสวนกาแฟปีละ 1 ครั้ง			
5.ควรนำต้นกล้ากาแฟมาฝึกรับแสงแดดมากขึ้นก่อนการนำไปปลูก			
6.ต้นกล้ากาแฟที่นำไปปลูกต้องมีลำต้นตรง ทุกข้อมีใบอยู่ครบ ไม่แสดงอาการของโรค และมีใบจริง 6-8 คู่			
7.หลุมปลูกกาแฟควรมีขนาด 30x30x30 ขึ้นไป และมีการรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกและแร่ฟอสเฟต			
ด้านความรู้ ทักษะ การดูแลรักษาต้นกาแฟ			
1. ต้นกาแฟของท่านได้รับการตัดแต่งอย่างถูกวิธี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง			
2. ต้นกาแฟของท่านได้รับการป้องกันโรคและแมลงศัตรูกาแฟปีละ 1 ครั้ง			
3. ต้นกาแฟของท่านได้รับการใส่ปุ๋ยบำรุงต้น อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง			
ด้านความรู้เกี่ยวกับโรคและแมลงศัตรูที่สำคัญของกาแฟ			
1. โรคราสนิม,โรคแอนแทรกโนสม,โรคตาบ,หนอนเจาะลำต้นกาแฟ,มอดเจาะผลกาแฟ,เพลี้ยหอย เป็นปัญหาสำคัญในกาแฟ			
2. การปลูกกาแฟในสภาพร่มเงา ตัดแต่งต้นให้โปร่ง แสงแดดส่องทั่วถึง อากาศถ่ายเทสะดวก สามารถลดความเสี่ยงของการเกิดโรคและแมลงได้			
ด้านความรู้ความ ทักษะ ในการเก็บเกี่ยวและแปรรูป			
1.การเก็บเกี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพกาแฟทั้ง เนื้อสาร รสชาติ ความเป็นกรด และกลิ่นของกาแฟ			
2.ท่านเก็บเกี่ยวกาแฟที่สุกเต็มที่ เก็บที่ละเมล็ดไม่รุ้ดและไม่มีควัดเมล็ด			
3.ท่านมีความรู้ความสามารถในการแปรรูปผลผลิตกาแฟ			

2.2 ปัจจัยศักยภาพด้านการเงิน (Money)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ให้ตรงกับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นของท่าน

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการทางการเงิน	ความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบแน่ชัด
ด้านต้นทุน/กำไร			
1.ท่านมีการจ้างแรงงานสำหรับการผลิตกาแฟ			
2.ท่านมีกำไรจากการผลิตกาแฟในแต่ละปี			
3.ท่านประสบปัญหาการขาดทุนจากการผลิตกาแฟ			
4.ท่านมีความต้องการเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตกาแฟ			
ด้านรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต			
1.ท่านมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตกาแฟผลสด (Coffee Cherry)			
2.ท่านมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบ กะลา (Parchment)			
3.ท่านมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบ สารกาแฟ (Green bean)			
ด้านหนี้สิน,เงินกู้หรือแหล่งทุน			
1.ท่านมีการกู้ยืมเงินจากธนาคารต่าง ๆ เพื่อมาใช้ในการดำเนินงานกาแฟเช่น ธนาคาร ชกส, ธนาคารออมสิน ,ธนาคารกรุงไทย เป็นต้น			
2.ท่านได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทุนการดำเนินงานจากหน่วยงานของรัฐ			
3.ท่านใช้ทุนสะสมของตนเองไม่มีการกู้ยืมใด ๆ			
ด้านการออมและการลงทุน			
1.ท่านนำกำไรจากการจำหน่ายผลผลิตไปออมกับธนาคาร			
2.ในแต่ละปีท่านมีการลงทุนพัฒนาในกิจกรรมการผลิตกาแฟ			
3.ท่านมีการลงทุนพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง			
4.ท่านมีการปล่อยกู้ให้กับบุคคลอื่นและคิดดอกเบี้ยจากการปล่อยสินเชื่อ			
5.ท่านได้มีการลงทุนในด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถให้กับสมาชิกผู้ร่วมผลิตกาแฟ เช่น การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่			

2.3 ปัจจัยศักยภาพด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ให้ตรงกับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นของท่าน

ศักยภาพด้าน วัสดุ อุปกรณ์ในการผลิต	ความความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบแน่ชัด
ด้านอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรสำหรับปฏิบัติงานในแปลง			
1.ท่านมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำสวนอย่างเพียงพอ เช่น กรรไกร ตัดกิ่ง เลื่อยตัดแต่งกิ่ง จอบ มีดไถร์หญ้า เป็นต้น			
2.ท่านมีเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับตรวจวัดคุณสมบัติดินเบื้องต้นเพื่อประเมินคุณภาพดินในแปลงกาแพ			
3.ท่านมีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์สำหรับป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูกาแพ เช่น ถังพ่นยา สารชีวภัณฑ์หรือสารเคมี			
ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปกาแพ			
1.สถานที่แปรรูปผลผลิตกาแพของท่านมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการแปรรูปผลผลิต			
2.ท่านมีเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับตรวจวัดคุณภาพผลผลิตสด (เซอร์รี) เช่น เครื่องวัดปริมาณน้ำตาล อุปกรณ์ประเมินคุณภาพเมล็ดกาแพ เป็นต้น			
3.ท่านมีอุปกรณ์ในการแปรรูปกาแพอย่างเหมาะสมและเพียงพอสำหรับใช้ในการแปรรูปผลผลิต			
4.ท่านมีเครื่องมืออุปกรณ์ในการตรวจวัดคุณภาพเมล็ดกาแพหลังแปรรูป เช่น เครื่องวัดความชื้นในเมล็ดกาแพกะลา			
ด้านการจัดเก็บรักษาผลผลิตกาแพ			
1.ท่านมีภาชนะบรรจุเก็บรักษากาแพที่สามารถป้องกันความชื้นจากภายนอกได้ดี เช่น ถุงพลาสติกหนาแน่นสูง (HDPE)			
2.ท่านมีพื้นที่จัดเก็บอย่างเหมาะสม ถูกสุขลักษณะ แยกเป็นสัดส่วน			
3.พื้นที่จัดเก็บของท่านปลอดภัยจากสัตว์เลื้อยและแมลงศัตรูเมล็ดกาแพ			
4.พื้นที่จัดเก็บสามารถป้องกันแสงแดด และน้ำฝนได้			

2.4 ปัจจัยศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ให้ตรงกับกรปฏิบัติหรือความคิดเห็นของท่าน

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	ความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบแน่ชัด
ด้านบุคลากร			
1.ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจในการผลิตกาแฟเป็นอย่างมาก			
2.ท่านมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตกาแฟให้กับสมาชิกในครอบครัว			
3.ท่านได้รับการอบรมเกี่ยวกับการผลิตกาแฟมาแล้วมากกว่า 1 ครั้ง			
4.ในการผลิตกาแฟ ท่านใส่ใจและให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อมลพิษ			
ด้านการวางแผนและกลยุทธ์ในการดำเนินงาน			
1.ท่านมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี			
2.ท่านได้มีการสรุปสรุปรายงานการทำงานในแต่ละปีและมีการแก้ไขให้ดีขึ้นในปีถัดไป			
3.ท่านเปิดโอกาส ชักชวน สมาชิกในครอบครัวให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของท่าน			
4.ท่านมีแผนที่จะทำการปลูกกาแฟเพิ่มในสวนของท่าน			
ด้านการตลาดและการบัญชี			
1.ท่านมีการจดบันทึก หรือจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย			
2.ท่านมีการสรุปผลประกอบการประจำปี			
3.ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกาแฟอย่างสม่ำเสมอ			
4.ท่านจำหน่ายผลผลิต ทั้ง off line และ Online			
5.ท่านมีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพกาแฟอย่างสม่ำเสมอ			

แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-Depth Interview)

เรื่อง แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นายเสกสรร ดีชอ

หลักสูตร วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

คณะ ผลิตรกรรณการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สถานที่/หน่วยงาน.....อำเภอ.....จังหวัด.....

สังกัด.....เบอร์โทรศัพท์.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....

ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ นาย เสกสรร ดีชอ

เกริ่นนำ

ในงานวิจัย เรื่องแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และได้ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาอมก๋อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย จากพื้นที่ 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลแม่ตื่น ตำบลยางเปียง ตำบลแม่หลอง ตำบลนาเกียน และตำบลอมก๋อย ในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่ และมีความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดี เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่ อำเภออมก๋อยในดียิ่งขึ้น ท่านมีแนวทางหรือวิธีการในการพัฒนาศักยภาพ อย่างไร ข้าพเจ้าจึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ รายละเอียดรายการดังต่อไปนี้

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়
อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

ผู้วิจัยได้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย จากพื้นที่ 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลแม่ตื่น ตำบลยางเปียง ตำบลแม่หลอง ตำบลนาเกียน และตำบลอมก๋อย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 2.)เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิก ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

นำผลการวิเคราะห์ศักยภาพในแต่ละด้านมากำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบข้อมูลและรับความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟสมาชิกศูนย์เรียนรู้การพัฒนาก่อয়อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

ประเด็นการสนทนาแบ่งออกตามศักยภาพ 4 ด้าน ตามหลักการบริหารงาน 4M

- ด้านที่ 1 ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร
- ด้านที่ 2 ศักยภาพด้าน ทุน/การเงิน
- ด้านที่ 3 ศักยภาพด้าน วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน
- ด้านที่ 4 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

ข้อมูลทั่วไปในการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

พื้นที่ดำเนินกิจกรรม.....

วันที่ดำเนินกิจกรรม.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....

รายชื่อผู้ร่วมเวลาสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. ชื่อ.....นามสกุล.....
3. ชื่อ.....นามสกุล.....
4. ชื่อ.....นามสกุล.....
5. ชื่อ.....นามสกุล.....
6. ชื่อ.....นามสกุล.....
7. ชื่อ.....นามสกุล.....
8. ชื่อ.....นามสกุล.....
9. ชื่อ.....นามสกุล.....
10. ชื่อ.....นามสกุล.....
11. ชื่อ.....นามสกุล.....
12. ชื่อ.....นามสกุล.....
13. ชื่อ.....นามสกุล.....
14. ชื่อ.....นามสกุล.....
15. ชื่อ.....นามสกุล.....
16. ชื่อ.....นามสกุล.....
17. ชื่อ.....นามสกุล.....
18. ชื่อ.....นามสกุล.....
19. ชื่อ.....นามสกุล.....
20. ชื่อ.....นามสกุล.....
21. ชื่อ.....นามสกุล.....
22. ชื่อ.....นามสกุล.....

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

1. ศักยภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร (Man)

ท่านประสงค์ให้มีการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในด้านทักษะความรู้
ความสามารถดังต่อไปนี้ อย่างไร

การขยายพันธุ์.....

การดูแลรักษาต้นกาแฟในเรื่องโรคและแมลงศัตรู.....

การเก็บเกี่ยวและแปรรูป.....

2. ศักยภาพด้าน ทุน/การเงิน (Money)

ท่านประสงค์ให้มีการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ด้านทักษะความรู้
ความสามารถในการบริหารจัดการการเงิน ในเรื่องดังต่อไปนี้อย่างไร

การจัดการต้นทุน กำไร.....

.....

.....

.....

การจัดการรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายผลผลิต.....

.....

.....

.....

ด้านหนี้สิน.....

.....

.....

.....

แหล่งเงินทุน.....

.....

.....

.....

ด้านการออม.....

.....

.....

.....

.....

4. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ (Management)

ท่านประสงค์ให้มีการพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในด้านความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการ เรื่องดังต่อไปนี้อย่างไร

ด้านบุคลากร(แรงงาน)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

การวางแผนการผลิต

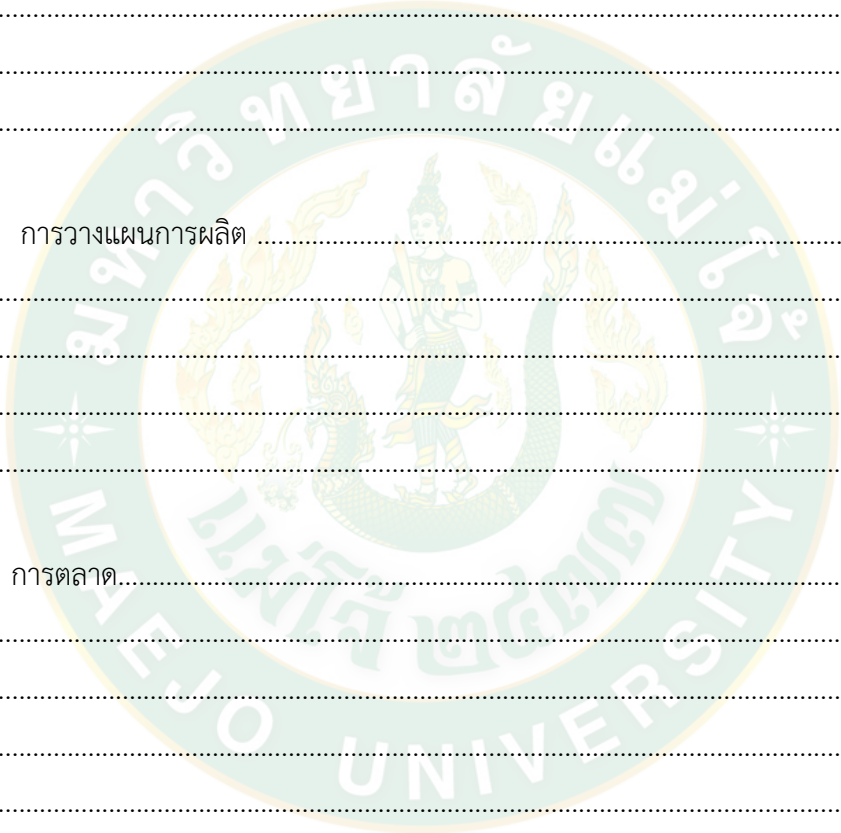
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การตลาด.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

การบัญชี.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลแปลงเบื้องต้น

ที่	ชื่อ สกุล สมาชิก	ตำบล	X	Y	H
1	นาย ชัยยา เรวดีภูมิ	แม่หลอง	429015	1961224	1200
2	นางดี ภิกาคภพ	แม่หลอง	428559	1961089	1224
3	นางนันทนา สีโรราบหาญ	แม่หลอง	429238	1960132	1146
4	นาย ปรีดา เลาคี	แม่หลอง	431434	1961806	904
5	นาย โล๊ะ จริตดีสม	แม่หลอง	431347	1961984	943
6	นาง อัญชลี เลาคี	แม่หลอง	429292	1960174	1138
7	นาย ควาซอ สังสีมาเพ็ญ	แม่หลอง	433524	1972013	959
8	นาย สีลาพงษ์ แบละซอ	แม่หลอง	427670	1961722	1315
9	นาย สันทัด สยมภูดำเนิน	นาเกียน	416182	1974986	1341
10	นาย มุยแคว ปรัชญาภูวดล	นาเกียน	416861	1973628	1440
11	นาย ธงแคว ทิพนมณีสีรุ่ง	นาเกียน	418243	1973400	1427
12	นาย ศรีทวน ธรรมาภริตติกุล	นาเกียน	417604	1972906	1444
13	นาย เละจ้ง จินดาพิรุณ	นาเกียน	416567	1975268	1396
14	นาย เทียนชัย ผลสิงห์ขร	ยางเปียง	428880	1959728	1175
15	นาย ปิก ดอกอิน	ยางเปียง	435636	1958754	890
16	นางสาว สุพรรณณี แสงพระคุณ	ยางเปียง	444518	1944268	984
17	นางสาว วิไล พงษ์ไพเราะนาไคร้	ยางเปียง	446595	1948263	901
18	นาง อัมพร พชรวรรกร	ยางเปียง	444518	1944268	984
19	นาย จิรโชติ ภูเพชรปราการ	แม่ต๋น	437292	1908110	834
20	นาง วาตี ล้อมรอบพนา	แม่ต๋น	436686	1907343	800
21	นาย พะลา ดีบักาด	แม่ต๋น	436671	1907347	847
22	นาง จะเก เก่งไฉไล	แม่ต๋น	436941	1908430	833
23	นาย สำเร็จ ม่อชรา	แม่ต๋น	438436	1941391	530
24	นางสาวแป๊ะ ช่ายเย่	แม่ต๋น	438137	1941653	585
25	นาย จะแฮ มติมหาชน	แม่ต๋น	438408	1944090	533
26	นาย จะลอย วนาสมบุญ	แม่ต๋น	438198	1941559	582
27	นาย ญาณโชติ นทีเชาว์	อมก้อย	420410	1945478	1218
28	นาง สกุนา เปียงเพี้ย	อมก้อย	433867	1969087	842
29	นาง ลา แก้วกัน	อมก้อย	433357	1969162	861
30	นาย บุญชู สยมภูดำเนิน	อมก้อย	420457	1969434	1445

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายเสกสรร ดีชอ
เกิดเมื่อ	5 พฤษภาคม 2534
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2553 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแม่แต่วิทยาคม เชียงใหม่ พ.ศ. 2557 ปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2563 – ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่โครงการฯ ศูนย์เรียนรู้การพัฒนามกอ้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

